

De Pelikaanse Hoef: historisch anker voor de toekomst

In Chaam wordt nagedacht over de toekomst van het gebied ter weerszijden van de Kerkdreef. Daarbij is men op zoek naar randvoorwaarden voor nieuwe projecten aldaar. Een groot aantal geïnteresseerden heeft in juni 2009 besloten dat Cultuurhistorie als basis voor de verdere gedachtevorming moet dienen. Dat is een eervolle plek in de planvorming en het vraagt om een goed en actueel overzicht van de gewezen, nog aanwezige en mogelijk in de toekomst te benutten cultuurhistorische waarden in het gebied. Begin september 2009 kwam een rapport gereed over de cultuurhistorische waarden aan de Kerkdreef.¹⁾ Daaruit heb ik wat punten voor u bijgeschreven.

De Heikant

Het gebied waar het om gaat maakt vanouds deel uit van de streek De Heikant. 'Heikant' is een typische benaming voor nederzettingen die na de middeleeuwen op de rand van de heide gevormd werden. Het naamtype komt vanaf de vroege zestiende eeuw voor. Oudere benamingen voor soortgelijke nederzettingen luiden Heizijde of Heieind.²⁾ Het aardige is dat die oudere namen voor de Chaamse Heikant ook geattesteerd zijn in de zestiende eeuw.³⁾

(Vervolg op pagina 3)

Ansichtkaart van de Kerkdreef-west, gezien naar het noordoosten.
Hier nog als zandweg.

kievitskuiken Foto: Marianne Dumont

Verder in dit nummer o.a.:

*"De Pelikaanse Hoef: historisch
anker voor de toekomst"*
(Karel Leenders)

*"Correctieve herziening van de
reconstructieplannen"*
(Joost van den Ouweland)

"Uitstapje fotowerkgroep"
(Wim Dumont)

*"Mark & Leij quiz 2010
groot succes"*
(Frank Degenaar)

"Invasieve exoten"
(Erik van der Hoeven)

"Herinnering aan het Valkenberg"
(Jan Vermeulen)

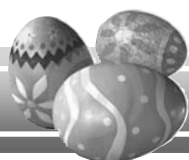
*"Nieuws Natuurmonumenten
West Brabant"*
(Frans van Zijderveld)

"Haas"
(Dick Klees)

"Waarnemingen in de Streek"
(Jan Vermeulen)

Lezing: "Een bosje bloemen"
(Sjef Langeveld)

"Uitgelicht"
(Johan Schaerlaeckens)

Natuuragenda

		aanvang	activiteit	onderwerp	spreker	vertrek
maart						
7	zondag	9:30	excursie	wandelen Chaam		Bellevue
14	zondag	9:30	excursie	wandelen Baarle		Loswal B-N
18	donderdag	20:00	bijeenkomst	fotogroep		Bellevue
19	vrijdag	20:00	lezing	evolutie	Hans Steur	Bellevue
20	zaterdag	WG	excursie	wandeling fotogroep		WG
21	zondag	9:30	onderzoek	inventarisatie vissen		Marktpluin
28	zondag	9:30	onderzoek	vogelwandeling Alphen		bijenhil Alphen
april						
4	zondag	9:30	excursie	wandelen Chaam		Bellevue
11	zondag	9:30	excursie	wandelen Baarle		Loswal B-N
15	donderdag	20:00	bijeenkomst	fotogroep		Bellevue
17	zaterdag	WG	excursie	wandeling fotogroep		WG
18	zondag	9:30	onderzoek	inventarisatie vissen		Marktpluin
23	vrijdag	20:00	lezing	een bosje bloemen	Sjef Langeveld	Bellevue
24	zaterdag	13:00	onderzoek	oranjetip wandeling		Marktpluin
25	zondag	9:30	onderzoek	vogelwandeling Alphen		bijenhil Alphen
mei						
2	zondag	9:30	excursie	wandelen Chaam		Bellevue
9	zondag	9:30	excursie	wandelen Baarle		Loswal B-N
16	zondag	8:00	excursie	Zouweboezem & molens		Bellevue
16	zondag	9:30	onderzoek	inventarisatie vissen		Marktpluin
20	donderdag	20:00	bijeenkomst	fotogroep		Bellevue
22	zaterdag	WG	excursie	wandeling fotogroep		WG
29	zaterdag	13:00	onderzoek	vlinder wandeling		Marktpluin
30	zondag	9:30	fietstocht	jaarlijkse fietstocht	Wim Dumont e.a.	Bellevue
30	zondag	9:30	onderzoek	vogelwandeling Alphen		bijenhil Alphen
juni						
12	zaterdag	11:00	expositie	kunstmarkt Chaam		Raadhuisplein
13	zondag	9:30	excursie	wandelen Baarle		Loswal B-N
17	donderdag	20:00	bijeenkomst	fotogroep		Bellevue
19	zaterdag	WG	excursie	wandeling fotogroep		WG
20	zondag	9:30	onderzoek	inventarisatie vissen		Marktpluin
26	zaterdag	13:00	onderzoek	vlinder wandeling		Marktpluin
27	zondag	9:30	onderzoek	vogelwandeling Alphen		bijenhil Alphen
juli						
4	zondag	9:30	excursie	wandelen Chaam		Bellevue
9	vrijdag	zie web	onderzoek	nachtlvlinderavond		zie website
11	zondag	9:30	excursie	wandelen Baarle		Loswal B-N
15	donderdag	20:00	bijeenkomst	fotogroep		Bellevue
17	zaterdag	WG	excursie	wandeling fotogroep		WG
18	zondag	9:30	onderzoek	inventarisatie vissen		Marktpluin
24	zaterdag	13:00	onderzoek	vlinder wandeling		Marktpluin
25	zondag	9:30	onderzoek	vogelwandeling Alphen		bijenhil Alphen

(Vervolg van pagina 1)

Verspreid langs de oude Heikantse

De Pelikaanse Hoeve

et heette. In later tijd noemt de abdij Tongerlo deze boerderij altijd "de hoeve tot Chaam". Het gebied tussen de St.-Antoniuskerk en de Slijkhoek werd nog in 1528 en 1551 Cattenschoot genoemd.⁸⁾

Blijkbaar omvatte deze hoeve aanvankelijk 15,5 hectare, een heel klassieke maat voor de dertiende eeuw. Vanaf 1526 werd er vooral in de rand van de hei alsmaar grond bijontgonnen en in 1691 omvatte de hoeve 41,1 hectare, waarvan 11,4 hectare heide. Het oostelijke deel van de Kerkdreef werd in 1540 als een “opstal” getypeerd.⁹⁾ Een “opstal” is denkkelijk hier een open ruimte waar het vee verzameld werd dat naar de heide ging of er van terugkeerde. De abdij Tongerlo verpachtte de boerderij.

Pas in 1819 komt de dan misschien al meer dan honderd jaar oude naam “Pelikaanse Hoeve” aan het licht. De pelikaan staat symbool voor het lijden van Christus, waarbij hij zijn jongen voedt uit bloedende borst. Een legende verteld

Een gerestaureerde boerenschans in het Limburgse Ell. Foto: www.schumulder.nl.

dat een pelikaan haar eigen borst doorprikte om haar kroost zo te kunnen voeden met bloed. Hierdoor wekte de pelikaan haar kroost tot leven. De pelikaan staat in de middeleeuwen symbool voor Jezus. De opoffering van Jezus, waarbij hij zijn bloed gaf, wordt hier door de pelikaan uitgedrukt. De zorg voor de kwetsbare jongen in het nest verwijst naar christelijke liefde en mededogen voor de zwakkeren in de maatschappij. Wanneer de pelikaan opduikt als naam voor een abdijhoeve, dan rijst al snel het vermoeden dat die abdij wel iets met de naamgeving te maken zal hebben. Hier zou het eerder de ernaast wonende pastoor, een monnik van de abdij, kunnen zijn die deze naam heeft gegeven. Dat de hoeve in de abdijadministratie gewoon "de hoeve tot Chaam" bleef heten zegt niets want men schreef gewoon de eerdere teksten over.

Van deze hoeve werd in 1691 een gedetailleerde kaart gemaakt.¹⁰⁾ Behalve de boerderij, die uit een woonstalhuis, schuur en een brouwhuis bestond, stonden er nog twee grote schuren en aan de noordkant een schuurkerk. De grote schuren zijn verdwenen, van de schuurkerk is de fundering weer opgemetseld. In 1827 stond er nog steeds een brouwerij, maar op een andere (de

huidige) plek. Ten westen van het boerenerf lagen een boomgaard en moestuin die de pastoor van Chaam, die toen nog in een huisje op het erf woonde, gebruikte. In die boomgaard en moestuin verrees wat later de RK-pastorie van Chaam. Het perceel werd omgracht. Die pastorie is alweer afgebroken, daar staat nu de alweer voormalige Eendenhoeve, maar een stukje gracht is er nog. Buiten het erf blijkt de percelering meestal goed overeen te komen met de kadasterkaart van 1827.

De boerenschans

Vlak bij de Pelikaanse hoeve lag een boerenschans. Deze was volgens de kaart van 1691 38 bij 35 meter groot aan de buitenkant van de gracht en 24 bij 26 meter aan de binnenkant. Daar lag een tweede gracht met daarbinnen een gebouwtje van mogelijk 9 bij 9 meter. Op de kaart lijkt overigens onder het blauw van de buitengracht nog een klein gebouwtje schuil te gaan. Op alle latere kaarten is de schans niet meer te zien. Hij lag in 1827 op kadastraal perceel Chaam B 417, tegen perceel 437 aan. Die plek was in juli 2009 hooiland.

Boerenschans werden in de Kempen vanaf ca. 1572 opgericht als verdediging tegen de strooptochten

van de rovende legerbenden van de Tachtigjarige Oorlog en van de diverse oorlogen die daarop volgden en deze streek ook teisterden. In 1573 kwamen de strooptochten van de watergeuzen, die vanuit de burcht van Oosterhout opereerden, tot in Chaam. Een dergelijke overval was een goede reden om een boerenschans op te richten. Overigens: een stukje oostelijker ligt het Geuzenpad. Die naam komt in 1838 voor het eerst voor en het is dus onzeker of hij iets met de geuzen uit 1573 te maken heeft. De naam kan ook gewoon betekenen: bedelaarspad. Zo'n anderhalve eeuw werden de boerenschans onderhouden. Na 1713 verminderde de overlast van de legers en konden de schansen weer verdwijnen.¹¹⁾ In Chaam lag er een tweede schans rondom de St.-Antoniuskerk.¹²⁾

Boerenschans kwamen voor in uiteenlopende maten. In de grootste kon een heel gehucht met mensen, vee en oogst ondergebracht worden. De schansgenoten hadden dan ieder een eigen stukje van de schans en soms werd dat door het kadaster nog als hun eigendom genoteerd. De schans bij de kerk van Chaam is een kleiner verdedigingswerk waarin vooral het stenen gebouw van de kerk en in Chaam zeker ook de robuuste en hoge toren belangrijke elementen waren. Die stak je niet zo gemakkelijk in brand als een boerderij met zijn strooien of rieten dak, lemen wanden en houten draagconstructie. De boerenschans bij de Kerkdreef is er een van het kleinste type. Hij was waarschijnlijk alleen voor de abdijhoeve, de Pelikaanse Hoeve, bestemd.

De boerenschans aan de Kerkdreef lag in de laagte nabij de Pelikaanse Hoeve. De toelichting op de kaart van 1691 geeft aan dat de grond daar half woest was. De tekst luidt: *A: De velders bestaende in heijde, weijde, bosschen etcetera, is meest wilden bocht, seer bequaem om stroijzel te maeijen, is met zijn*

grachten suijt daeraen geleghen groot 2701 roede. Die oppervlakte is in moderne maat 8,75 hectare. Op de topografische kaart van 1838 staat zelfs bijna heel die hoek onder water! Het moet hier een heel natte plek geweest zijn.

Wanneer we de Kerkdreef-west, die waarschijnlijk aangelegd werd in verband met de stichting van de schuurkerk, wegdenken, zien we dat de boerenschans weldegelijk geïsoleerd en in de kom gelegen was. De Pelikaanse Hoeve weegde uit naar het noordoosten, de toegangsweg had daar in 1691 nog steeds een hek. Van daar kon men noordwaarts naar Breda of zuidoostwaarts naar Alphen gaan.

De schuurkerk

Al in de zestiende eeuw komen in deze streken aanhangers van de reformatie voor. Na de Tachtigjarige Oorlog werd in de Baronie van Breda, die onderdeel uitmaakte van het door de Republiek der Verenigde Provinciën veroverde deel van Brabant, Staats Brabant genaamd, ook op het platteland de wetgeving van de Republiek van toepassing. Dat betekende dat de katholieken hun St.-Antoniuskerk moesten afstaan aan de gereformeerden en voortaan geen openbare eredienst meer mochten doen. Ook waren allerlei

lucratieve overheidsfuncties voor hen verboden. Daarmee breekt de tijd van de schuilkerken en grenskapelletjes aan.¹³⁾ De lokale schouten verstoorden regelmatig de verschoenen katholieke erediensten. Dat werd later omgezet in een regelmatige afkoopsom, omkoopsom zo u wilt.

In Chaam werd de schuilkerk ingericht in een schuur bij de Pelikaanse Hoeve van de abdij Tongerlo die ook de pastoor leverde. Deze schuilkerk, die dus een schuurkerk was, dateert vermoedelijk van na 1672. De schuurkerk staat op de kaart van 1691 aangegeven en op de kadasterkaart van 1827. In 1760 zag de stadhouder van de drossaard van Breda *dat de jegenswoordige kerkschuur [in Chaam] 't eenemaal bouwvallig is en dus daarom noodzakelijke reparatie vereijst word.* Na amper een eeuw was het eerste gebouw dus geheel versleten. Er werd een nieuw gebouwd dat wat ruimer was: 23,1 m lang; 11,1 m breed; 4 meter hoog, alles binnenwerks gemeten.¹⁴⁾ Nadat in het dorp in 1842 een nieuwe echte parochiekerk was ingewijd, werd de schuurkerk afgebroken. De fundamenten van de schuurkerk zijn in 2005 opgemetseld en een smeedijzeren kruis van de in 1944 opgeblazen Chaamse kerk uit 1842 siert het geheel. Ook is een arduinen tegel

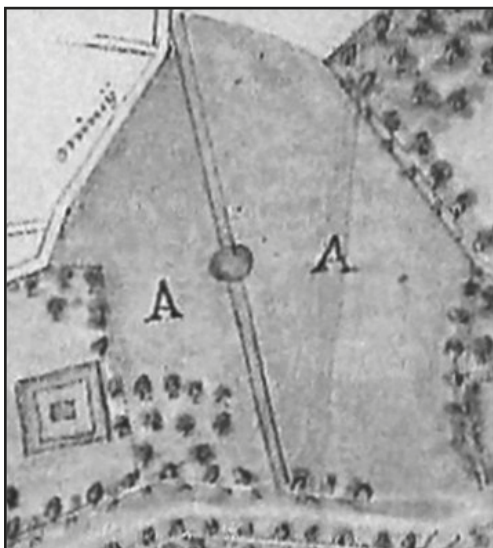
van Pien Storm van Leeuwen in de fundamenten aangebracht.

Kerkdreef-west

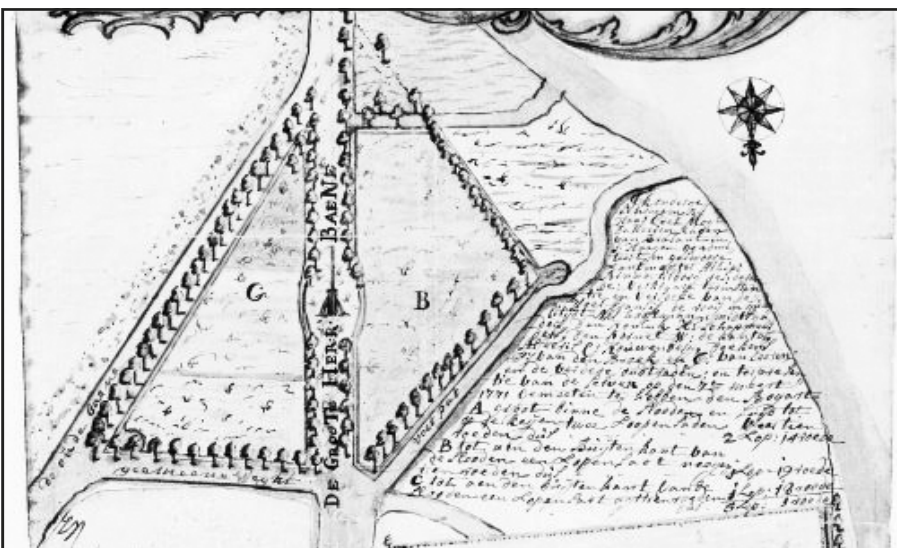
De schuurkerk was vanuit het dorp niet te bereiken, want dan moest je door de lage en drassige gronden ten westen van de Pelikaanse Hoeve. Daarom zal de Kerkdreef-west aangelegd zijn: een enkele decimeters hoog dijkje door die kom en beplant met bomen, een wegje dat iets heeft van de laantjes zoals die in die tijd op landgoederen werden aangelegd. Geheel in die stijl werd vanuit de hoeve ook een laantje naar het zuidoosten aangelegd dat intussen weer verdwenen is. De Kerkdreef was tot voor kort onverhard.

De pastorie

Het is dan niet zo verbazend dat op de abdijhoeve ook de pastorie een plaats vond. Aanvankelijk woonde de pastoor in een huisje op het erf, maar dat was zijn eer te na. In de boomgaard en moestuin direct ten westen van de hoeve, die hij toch al gebruikte, werd tussen 1691 en 1712 een flinke pastorie gebouwd.¹⁵⁾ Het geheel werd omgracht en aan de zuidzijde werd er nog een schuurtje bij gebouwd. Buiten de gracht kwam aan de kant van het dorp een flinke haag, zodat de pastorie van daaruit niet te zien

Chaamse Heikant 1691

Tilburgse schutsboom 1771

Het erf aan de achterzijde van de Pelikaanse Hoeve

was. Dit voorkwam dat de gereformeerden aanstoot zouden nemen aan deze uiting van Roomse rijkdom. Het kadaster noemt deze strook een *plaisierpartij* en de gracht een *visvijver*. Op de kadasterkaart 1827 loopt er een gestippeld pad (?) van de pastorie over de grachtbrug zuidwaarts naar de bovenloop van de Heiveldse Beek. Aan de beek is een halfcirkelvormig element getekend, blijkbaar (aan het) water. Het lijkt dat daar een sierelement is aangegeven, misschien 3 of 4 half cirkelvormige treden om tot het water te komen. Zat de pastoor hier te vissen, te brevieren of stiekem pootje te baden? De topografische kaart van 1838 laat niets zien. In 1842 werd in het dorp een nieuwe RK-kerk ingewijd, met daarnaast een nieuwe pastorie. Welke functie de oude pastorie bij de Pelikaanse Hoeve toen kreeg is me niet duidelijk.

De Schutterhof

De Schuttershof (met –o-, geen –oe-) was volgens de kadasterkaart van 1827 een klein huisje, geen boerderij, op 600 meter ten noordwesten van de Pelikaanse Hoeve, in de boog van de Gilzeweg en de huidige Schutterhoefweg die ernaar genoemd werd.¹⁶⁾ Historische gege-

vens over dit huisje zijn er (nog) niet, maar de naam doet vermoeden dat er een verband is met een oude Chaamse schutterij. Het is ook mogelijk dat de naam verkeerd staat en hoort bij een boerderij dicht bij de Pelikaanse Hoeve. Was het de plek waar de schutters hun feesten hielden na de jaarlijkse prijsschieting? Schutters, maar waar schoten ze dan, waar stond hun schutsboom? Buiks vond een vermelding “Op de Heikant”, maar dat is een erg ruim gebied.¹⁷⁾ Van Raak opperde in 1997 de gedachte dat de plaats van de schutsboom afgebeeld is op de kaart van de Pelikaanse Hoeve uit 1691.¹⁸⁾ Ten oosten van de boerenschans ligt een groen gekleurd perceel dat beschreven werd als *heijde, weijde, bosschen etcetera, is meest wilden bocht* met een laantje er dwars door dat in het midden een ronde verbreding heeft. Die vorm lijkt sprekend op die bij de Tilburgse schutsboom.¹⁹⁾ Mogelijk stond er bij de Pelikaanse Hoeve dus een schutsboom, op hooguit 500 meter gaans van de Schutterhof.

De karpers

In de achttiende en negentiende eeuw was het kweken van karpers een bijzondere bezigheid in Chaam. Buiks vond de Salomonsvijvers, ten

noorden van de Schuttershof, al in 1714 als visvijvers vermeld.²⁰⁾ Delacourt, die in 1809 voor koning Lodewijk Napoleon allerhande gegevens over de Noord-Brabantse gemeenten verzamelde, vermeldde voor Chaam echter als enige bijzonderheid dat de dennenplantages het er zo goed deden.²¹⁾ Van der Aa noemde in 1846 naast het vetmesten van kapoenen en hoenders de karperteelt weer wél als een belangrijke bezigheid van de Chaamse landbouwer.²²⁾ De kadasterkaarten van 1827 tonen vooral langs de doorgaande wegen, aar ook elders, tal van meest langgerekte vijvers die mogelijk voor de karperteelt gebruikt werden. Ook in het hier beschreven gebiedje komen enkele mogelijke viskweekvijvers voor, zoals de Salomonsvijvers en de gracht om de pastorie die evenwel uitsluitend de pastoor aan zijn vrijdagse maaltje vis geholpen zal hebben. De kaart van de Pelikaanse Hoeve uit 1691 toont nog meer en andere vijvertjes. Alleen een stukje van de visvijver bij de oude pastorie en de Salomonsvijvers bestaan nog.

Conclusie

Hoewel de aandacht aanvankelijk vooral uitging naar de “Kerkdreef en omgeving”, blijkt nu uit nader onderzoek dat de Pelikaanse Hoef in feite het bijzonder duidelijke historische ankerpunt in deze omgeving is. Allerlei bijzonderheden zijn afgeleiden van de aanwezigheid van deze voormalige abdijhoeve: de boerenschans, de schuurkerk die weer de Kerkdreef nodig had, de plek van de schuttersdoelen en de nabije Schuttershof, de plek van de oude pastorie en de gracht daaromheen die de pastoor aan vis hielp. Van daaruit is het nog maar een kleine stap naar de Chaamse karpers.

Karel Leenders

Als belanghebbende vanwege het door M&L geadopteerde natuurgebiedje gelegen in de westelijke oksel van het kruispunt van de Laag Heiveltse beek met de Kerkdreef, heeft Mark en Leij zowel ingestemd als actief meegewerkt aan het onderzoek van Dhr Leenders.

1. Leenders, K.A.H.W. Abten en geuzen. Historisch-geografisch onderzoek Kerkdreef en omgeving in Chaam (gemeente Alphen - Chaam). Den Haag, 2009.
2. Buiks, C.J.M. en K.A.H.W. Leenders. Nederzettingenamen in het gebied tussen Antwerpen, Turnhout, Geertruidenberg en Willemstad. Den Haag, 1994. (6 delen), 37.
3. 1544: tot chaem geheyt de heysyde neven tongerlo = z: BHIC, PF 60, 49r; 1544: dabt van tongerlo van zyn hofftadt metten erfve daeraen liggende tot chaem aen theyeinde: BHIC, PF 60, 77v.
4. 1685: aen den Heycant: GA Breda, R 764, 206r.
5. Heringa, S.G.. Aardrijkskundig handwoordenboek van Nederland. (Z.pl., z.jr

- = ca. 1875), 96.
6. Buiks, Chaam, Kaart De Heikant.
 7. Erens, M.A., H.M. Koyen ed.. De oorkonden der abdij Tongerlo. I - IV. Tongerlo, 1948 - 1958, III, nr. 663, dd. 1327 januari 8; Tongerlo betaalt later wel cijns aan de heer van Breda voor de bij-ontgonnen gronden: BHIC, PF 82 f391r.
 8. Buiks, Chaam, 47, 53, 135.
 9. Abdijarchief Tongerlo, II, nr. 283 f 222r-223r, pachtvoorwaarden hoeve te Chaam 1543; en II, nr. 298 Beschrijving hoeve te Chaam, 1540. Transcriptie J.A.J. Becx 1996, gecorrigeerd door dr. L. Van Dyck: het huijs, schuere, koeijen (= losse stal), met den hoven (tuinen) ende met den opstal ter heydewaert na Gilse toe uijtgaende.
 10. Kaart van de Tongerlohoeve te Chaam, 1691.
 11. Wassink, J.F.A., W. Nouwen. Boerenschansen. Verschoen voor Staatsen en Spanjaarden. Weert (stichting Weerter Historie), 2008., 67 ev..
 12. Kerk(en)schrans, Buiks, Chaam, 47, 48.
 13. Vlak ten westen van Ulicoten staat nog zo'n grenskapelletje en ook het klooster van Meerseldreef had een dergelijke functie voor Staats-Brabant.
 14. NAG, Staten Generaal 1576 - 1796, Bijlagen bij de resoluties, 5225 en 7855 De

- Jong, J. de. 'Brabantse schuurkerken'. Historisch Tijdschrift 14 (1935) 308 - 313.
15. Nog niet op de Kaart van de Tongerlohoeve te Chaam, 1691; genoemd in 1712: Buiks, Chaam, 135.
 16. B392, eigenaar: burgemeester M.A. Bekkers, met twee stukjes tuin, dennenbosje en een weijde. Wie zou daar gewoon hebben?
 17. Buiks, Chaam, 139.
 18. Raak, J. van. 'Over de Schuttershoeve'. Ledevoert luidt 18 (1997), nr. 1, 33 - 37.
 19. Steijns, G.. 'Het Koninklijk Handboogschuttersgilde Sint Sebastiaan van Willem III te Tilburg (1)'. Tilburg, tijdschrift voor geschiedenis, monumenten en cultuur 22 (2004) 3-24. RAT, afb. 067353.
 20. Buiks, Chaam, 138: 1714: 2 visvijvers, Salemons Vijvers; Salomons Vijvers aenden Heykant in den Slykhoek, westw. de Baan op Gilse.; 1840: Salomonsvijvers, kadastraal B 384 en 385.
 21. Delacourt. Precis Statistique du Departement Brabant. Première Partie: Description Géographique et Topographique. (Ca. 1809.) BHIC, Bestuursarchieven 1795 - 1814, nr. 1093., onder Chaam.
 22. Mosselveld, J.H. van. 'De Baroniegemeenten rond 1862. Chaam.' Jaarboek De Oranjeboom 15 (1962) 95 - 100, 97

Correctieve herziening van de reconstructieplannen

RvS BMF LOG WAV

Het lijkt geheimitaal en dat zal het waarschijnlijk voor velen ook na het lezen van onderstaand artikel-tje blijven, maar het bericht is zeker vermeldenswaard.

Van Hetty Gerringa, Gebiedsmanager West-Brabant van de Brabantse Milieu Federatie (BMF), ontvingen we het bericht dat de Raad van State (RvS) op 24 februari jongstleden uitspraak heeft gedaan over de correctieve herziening van de reconstructieplannen voor Noord-Brabant. De Brabantse Milieufederatie is tevreden over de uitspraak.

LOG

De Raad van State vernietigde delen van een vijftal Landbouw Ontwikkelings Gebieden (LOG's), waar deze te dicht bij de natuur liggen.

Volgens de huidige spelregels is die afstand minimaal 500 meter. De RvS vindt dat niet vooruit mag worden gelopen op mogelijk nieuw beleid zoals de nieuwe Wet Ammoniak en Veehouderij (WAV). Het belangrijkste resultaat van deze uitspraak is, dat geen nieuwe intensieve veehouderijbedrijven kunnen worden gevestigd in de gebieden die toch geen LOG worden. Ook uitbreidingsmogelijkheden van bestaande bedrijven worden daar beperkt. De gebieden waar om gaat zijn: delen van LOG Druisdijk, Alphen-oost in 'De Baronie', Hultense Leij in Kempenland, 't Woud in Maas en Meierij en de Brouwerskampweg te Son in de Meierij.

Bouwblokken

Een tweede belangrijk onderdeel van de uitspraak betreft de bouw-

blokken die in de oorspronkelijke reconstructieplannen doorsneden waren door een grens en bijvoorbeeld voor een deel in verwevingsgebied (gebied waar wonen, landbouw en natuur naast en door elkaar bestaat) en voor een deel in extensiveringsgebied (wonen of natuur heeft hier voorrang) lagen. Bij de herziening van de plannen waren deze zoneringen aangepast. De BMF kon zich in een flink aantal van die 'gerestaureerde' bouwblokken niet vinden. Bijvoorbeeld omdat het bouwblok op minder dan 250 meter (is de grens) of zelfs minder dan 220 meter van natuur af kwam te liggen. In veel gevallen heeft de Raad van State de bezwaren gehonoreerd.

Joost van den Ouweland

Uitstapje fotowerkgroep

In januari van dit jaar heeft de fotowerkgroep, geheel in strijd met de activiteiten tot dan, een wandeling gemaakt door de Noordwaard. Zeven leden van de werkgroep (de diehards) trotseerden de kou en vertrokken op zaterdagmorgen 21 januari om 08.00 uur richting Werkendam, om vandaar uit naar de Noorwaard te rijden. Deze trip is natuurlijk niet spectaculair, maar we willen onze ervaringen en activiteiten graag met u delen.

Grauw en vooral koud

De Noordwaard is een natuurontwikkelingsgebied in de Biesbosch op de grens van Noord-Brabant en Zuid Holland. Dit gebied heeft vrij recent een complete gedaantewisseling ondergaan. Het is van landbouwpolder veranderd in een schitterend natuurgebied en maakt deel uit van een uniek zoetwatergetijdengebied. (Zie ook "Uitgelicht" in Mark & Leij-nieuwsbrief nr. 49 van maart 2009.)

Het weer speelde, gelet op de bezigheid van deze werkgroep, niet echt mee. Het was droog, maar

grauw en vooral koud. Gekleed in dikke jassen, wanten, sjaals en andere attributen die ons moesten beschermen tegen de kou, begonnen we om 09.00 uur aan de wandeling. Die begon met een kleine tegenval. Wij hadden een rondwandeling in gedachten, maar al snel kwamen we er achter dat dat niet mogelijk was en dat we helaas dezelfde weg terug zouden moeten lopen. Aange-

zien een amateurfotograaf ook de terugweg wel leuke en nieuwe 'plaatjes' ziet, was dat dus geen reden om er van af te zien. We wilden in ieder geval naar de nieuwe vogelkijkhut lopen.

Vogelkijkhut

Al meteen aan het begin van de wandeling zagen we de eerste zilverreiger en enkele aalscholvers. Iets verder, staande op een nieuwe, lange fiets- en voetgangersbrug werden de vele rondzwemmende meerkoeten en vissende futen op de lichtgevoelige plaat vastgelegd. Even later werden we blij verrast door het oorverdovende geluid van een grote groep laag overvliegende kleine zwanen, die iets verder neerstreken op het water. Tijdens onze wandeltocht ontwaarden wij vele watervogels, maar konden vele daarvan niet op naam brengen, omdat ze te ver verwijderd waren of vanwege het gebrek aan parate kennis op dit gebied. Wel zijn veel van deze vogels door de werkgroepleden met hun camera vereeuwigd. Terwijl wij al wandelend en fotograferend genoten van de geweldige

stille in die natuur voelden de vogels zich toch enigszins ongemakkelijk en de meesten vlogen dan ook op om in de buurt van de vogelkijkhut weer neer te strijken. Dat was iets dat wij liever niet zagen, maar wij troostten ons met de gedachte dat we ze van uit de vogelkijkhut des te beter zouden kunnen bestuderen. Maar ook dat was ijdele hoop, want aangekomen bij ons doel van de wandeling, bleken de vogels inmiddels weer teruggekeerd te zijn naar hun uitgangspunt. Behalve een nonnetje, enkele kuifeenden en een buizerd hebben we niet veel kunnen waarnemen. Besloten werd om dan in ieder geval maar even te rusten onder het genot van een kopje koffie. Een van de werkgroepleden heeft de prettige gewoonte om op de wandelingen van de werkgroep steeds voor de hele 'bups' koffie en/of thee mee te nemen. Dat werd op dië zaterdag extra gewaardeerd. We knapten er een beetje van op want, zoals gezegd, het was koud die dag.

Jantjespad

We vervolgden onze weg tot we niet verder konden. Daar, ter hoogte van huize "Malthea" werden nog enkele nostalgische plaatjes geschoten van de 'minihaven' van Staats-

bosbeheer. Ook op de terugweg kregen we nog volop mooie composities in beeld die dan ook gretig werden vastgelegd, zoals die van een "sluipende" blauwe reiger. Liepen we op de heenweg onder aan de voet van de dijk, op de terugweg hebben we de route vervolgd al lopend op de dijk. Daardoor hebben we een drietal knobbelzwanen en grote groepen grauwe ganzen kunnen waarnemen en uiteraard kunnen fotograferen. Ook hadden we van daaruit een beter zicht op de vogels op het water, zoals een groep van

zesentwintig wilde zwanen en twee zilverreigers. Ook hebben we vanaf de dijk nog een torenvalk kunnen spotten.

Om 13.30 uur waren we na ongeveer 8 km terug bij de auto. Omdat twee werkgroepleden 'onderkoeld' dreigden te raken, werd besloten ons in hotel restaurant "de Brabantse Biesbosch" even lekker op te warmen.

De planning was om daarna nog het "Jantjespad" te lopen. Deze route is ongeveer 3 km. Omdat het al vroeg donker begon te worden, werd besloten om alleen het eerste stuk van ongeveer 1 km te lopen. In tegenstelling van het rustige decor van de ochtend, liepen we hier door een vrij ruig decor, met af en toe een blik op de Merwede. Voor het fotograferen hield het toen ook echt op. Niet alleen de duisternis speelde ons parten, maar het begon ook zachtjes te regenen en er zat dus niets anders op dan terug te keren naar onze uitvalsbasis in Chaam. We waren en zijn het met elkaar eens dat dit een bijzonder mooie dag geweest is en hebben ons voorgenomen om dit te herhalen, maar dan in het voorjaar of de zomer.

*Tekst en foto's:
Wim Dumont*

Mark en Leij-quiz 2010 groot succes

Voor de eerste keer was ik "gewoon" deelnemer aan de Mark en Leij Nieuwjaarsquiz die op 15 januari bij Bellevue plaatsvond. Alle voorgaande jaren zat ik in het quizteam dat de samenstelling van de quiz verzorgde en mocht ik natuurlijk niet meestrijden voor de overwinning. Met een heel ander soort spanning dan voorheen heb ik de quizavond ondergaan en ik moet zeggen dat het geweldig is bevallen!

Grote opkomst.

Ten eerste was de opkomst hartverwarmend groot: een drietal genodigde teams stond te trappelen om een poging te wagen om als eerste gastteam ooit, de overwinning te gaan grijpen. Tot nu toe waren het steeds Mark en Leij-teams die de eerste plaats wisten te veroveren maar vanzelfsprekend komt er een dag dat dat niet meer zal lukken. Deze keer waren afvaardigingen van de gemeente Alphen/Chaam, zwaar bezet met ondermeer wethouders Braspenning en Mols en met burgemeester Nuijten, en de crème de la crème van heemkunde-

Team	1e ronde	Plaats	2e ronde	Totaal	Plaats
Chaamse Hoender Club (Kiep Equippe)	38	8	32	70	12
Heemkundekring Ledevaert	34	12	42	76	10
Gemeente Alphen Chaam (Anneville)	37	10	41	78	6
Pluizers	43	3	38	81	3
Borrelmix	39	7	39	78	6
Ransuilen	37	10	35	72	11
Sporentrekkers	39	7	38	77	8
Graspiepers	34	12	25	59	14
Grijze Duiven	41	4	36	77	8
Blokkenweide	47	1	33	80	4
CoCo	46	2	42	88	1
Fam. Eil (E-team)	40	5	41	81	2
Tobbers	34	12	45	79	5
Kiekjes	35	11	32	67	13

Alle cijfers in een oogopslag

kring Ledevaert vastbesloten om de concurrentie een poepje te laten ruiken. Helaas liet de heemkundekring Carel de Roy uit Alphen het afweten, zodat een broederstrijd met Ledevaert niet doorging. Waarschijnlijk lag angst hieraan ten grondslag. KVO Galder was spijtig genoeg verhinderd. De Chaamse

Hoenderclub daarentegen hoopte met een uitgelezen vertegenwoordiging victorie te kunnen kraaien maar dat diende te worden afgewacht!

Want ook uit Mark en Leij-kringen was de deelname zeer sterk. Er werden elf teams bestaande uit zeven leden of gasten in de strijd geworpen, die allen het vaste voornemen hadden de concurrentie te vermorsen.

Quizmaster

In een met meer dan honderd quizzers afgeladen zaal was het aan de debuterende quizmaster Victor Hendriks de eer om alles in goede banen te leiden. Victor heeft deze moeilijke taak met verve volbracht. Met veel humor en waar nodig - naar eigen zeggen - genadeloos.

Een toast op het nieuwe jaar was het startschot. Spanning en verbetering maakten zich meester van alle deelnemers terwijl mondelinge vragen de veertien teams ranselden en de stress werd opgevoerd met uitgelezen schriftelijke vragen en

De fel begeerde eerste prijs

Het winnende team: CoCo. V.l.n.r. Frank Cornelissen, Simona van Elderen-Cornelisen, Hans van Loon, Barend van Elderen, Koen Broumels (achter Barend), Ans van den Ouweland-Cornelissen en Emi van den Ouweland.

doe-opdrachten. Als debutantdeelnemer ondervond ik nu zelf wat het is als schijnbaar gemakkelijke antwoorden je maar niet te binnen willen schieten en de volgende vraag alweer uit de speaker klinkt.

Halverwege een drankje en tijd om de tussenstand op te nemen: Gejuich van mijn Blokkenweide-team want we stonden met enkele punten los van de rest op de eerste plaats! Helaas schoot ons pas veel later te binnen dat je de dag niet moet prijzen voor de avond is gevallen...

Punten in mindering

Nieuwigheid in de tweede ronde was het knoppenspel: snel denken, wel of juist niet op het knopje drukken: een razend riskante onderneming voor wat het aantal punten betrof. Hiermee konden immers ook punten in *mindering* worden gebracht en juist dat werd menig team fataal. Zo ook de Blokkenweide moet ik met enig schaamrood vaststellen. De Chaamse Hoenderclub kwam met een windei uit de tweede ronde want een gerieflijke 8^e plaats werd uit handen gegeven. Ledevaert verbeterde de positie enigszins tot een tiende plaats en Gemeente Alphen-Chaam deed

goede zaken door van een tiende klassering halverwege, naar een verdienstelijke zesde te stijgen. Deze prestatie werd alleen overtroffen door de Tobbers die van twaalf naar vijf knalden! Voor de Tobbers had de quiz langer mogen duren.

Winnaars

De Braakballenpluizers consolideerden hun derde plek, de familie van Eil maakte een reuzensprong van vijf naar twee, maar de enige echte winnaar bleek Coco (fam. Cornelissen en Co.). Vanuit een hinderlaag op de tweede plaats halverwege werd een geslaagde coup gepleegd die beloond werd met de eindoverwinning.

Proficiat Coco!

De prijzen waren verdeeld en aan de bar konden de wonden worden gelikt en kreeg het voornemen gestalte om het volgend jaar beter te doen.

Het was een prachtquiz! Complimenten aan quizmaster Victor en aan de samenstellers! Maar ook aan alle deelnemers die er samen een fijne avond van hebben gemaakt.

Frank Degenaar

Foto's: Martha Wildhagen

Fietstocht Mark & Leij 2010

De Rabobank de Zuidelijke Baronie organiseert in het weekend van 28 t/m 30 mei een aantal activiteiten rond het thema 'de Smaak van de Zuidelijke Baronie' en wij willen, op verzoek van de Rabobank, door een nauwe samenwerking de fietstocht laten aansluiten bij dit evenement.

U mag er desondanks op vertrouwen dat we ook dit jaar er voor zullen zorgen dat we veel natuur en weinig auto's zullen zien op de route. Natuurlijk zullen onze rustpunten te maken hebben met 'de Smaak van de Zuidelijke Baronie'.

Zoals gebruikelijk zal de start en aankomst plaatsvinden bij Café Bellevue, Dorpsstraat 27 in Chaam.

De afstand is dit jaar met $\pm$ 40 kilometer iets korter dan anders.

Zowel leden als niet-leden kunnen aan deze fietstocht deelnemen. De organisatie zal ook dit jaar weer voor de inwendige mens zorg dragen. Voor leden is de deelname gratis en van de niet-leden vragen wij een bijdrage van € 5,00.

Nadere informatie zullen wij u in de eerste helft van de maand mei doen toekomen middels een aparte mailing of via een publicatie in "Ons Weekblad".

Reserveer alvast onderstaande datum in uw agenda of op uw kalender:

30 mei 2010

Invasieve exoten

In artikelen over de toestand van onze natuur kom je steeds vaker het begrip 'invasieve exoten' tegen. Exoten en dan nog invasief ook! Het heeft een wat apocalyptische bijklank.

Exoten doet denken aan exota. En exota had iets met ontploffen. Voor de jongere lezers moet ik dat even toelichten. Exota was in de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw een frisdrank. In 1969 ontstond de zogenaamde exota-affaire. Er gingen geruchten dat de exotaflessen konden ontploffen. Een consumentenprogramma besteedde er aandacht aan en de frisdrank verdween door het al dan niet terechte rumoer van het toneel.

Exoot mag dan onplezierige klinken, dat geldt zeker ook voor invasief. Een invasie is volgens de Dikke van Dale een vijandelijke inval. Wat bedoelt de ecologische literatuur er mee? Volgens Wikipedia blijkt het te gaan om een soort die buiten zijn natuurlijke verspreidingsgebied een bedreiging vormt

voor milieu, economie en/of menselijke gezondheid. Dat klinkt ook nogal eng. Maar het kan ook gewoon betekenen dat het een soort is die zich buiten zijn natuurlijke verspreidingsgebied heeft gevestigd. Zoals zo vaak is er enige verwarring omtrent de betekenis van een term. Voorlopig hou ik het op iets bedreigends.

De KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging) is vorig jaar een samenwerkingsverband aangegaan met het Team Invasieve Soorten (TIS) van LNV (ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit) om te komen tot een opsporingsnetwerk tegen het verder oprukken van allerlei exoten die de Nederlandse flora en fauna bedreigen of die lastig, dan wel gevaarlijk zijn voor mensen. Voorlopig is er een lijst opgesteld van tien soorten: waterteunisbloem, breed pijlkruid, alsemambrosia, rode Amerikaanse rivierkreeft, blauwbandgrondel, wasbeer, grijze eekhoorn, Pallas' eekhoorn, halsband-

parkiet en rosse stekelstaart. Meer informatie vindt u op de volgende site: www5.knnv.nl/knnv-portaal/meld-invasieve-exoten. Daar kunt u dan een poster downloaden. Je moet er zelf dan 'WANTED' boven plakken. Over 'dead or alive' doet de site geen uitspraak. Er is een oproep om waarnemingen van de genoemde soorten te melden bij: www.waarneming.nl of www.telmeel.nl. De gevolgen voor de gevonden exemplaren worden niet uiteengezet.

Het TIS definieert een exoot als 'een uitheemse plant, dier of micro-organisme die Nederland niet op eigen kracht kan bereiken, maar door menselijk handelen (transport, infrastructuur) terecht is gekomen in de Nederlandse natuur'.

Sinds vorig jaar bestaat er ook nog een Platform 'Stop invasieve exoten dat de strijd tegen de vreemde indringers aan wil binden (zie: www.invasieve-exoten.nl).

Wat is nu het probleem met sommige van deze exoten? Zoals hierboven uiteengezet kan een exoot een bedreiging vormen voor ons milieu, onze economie en zelfs onze gezondheid.

De bedreiging voor ons **milieu** is wel duidelijk. De exoot verdringt één of meer inheemse soorten. Dat kan dus leiden tot een verarming van onze natuur. De halsbandparkieten in het Vondelpark in Amsterdam verdringen autochtone vogels (nestplaatsen!) en kunnen nogal wat schade toebrengen aan planten door de bloemknoppen aan te vreten. Een ander voorbeeld is de reuzenbalsemien. Deze uit de Himalaya afkomstige plant woekert langs onze waterlopen en verdringt daar allerlei leuke autochtonen. Derhalve vormt zo'n exoot een bedreiging voor de biodiversiteit.

Over de bedreiging voor onze **economie** moet je wat langer naden-

Reuzenbalsemien (*Impatiens glandulifera*)

Foto: Wim Dumont

ken. Een bekend voorbeeld hiervan is de knolcyperus, een plantje dat sinds de jaren '80 van de vorige eeuw een bedreiging vormt voor de kwaliteit van de Nederlandse land- en tuinbouwproducten. De plant is hier waarschijnlijk terecht gekomen met gladiolenknollen. Knolcyperus kan zich enorm snel verspreiden door middel van knolletjes. In Nederland kan één plant per groeiseizoen wel vijfhonderd knolletjes voortbrengen. Zelfs kleine knolletjes kunnen verschillende malen opnieuw uitlopen, als de gevormde spruit vernietigd wordt. Een boer of tuinder waar deze plant wordt aangetroffen is de klos. Er wordt dan een teeltverbod uitgevaardigd. Dat verbod wordt alleen opgeheven indien er drie jaar lang geen knolcyperus op het betreffende bedrijf wordt gesignaleerd. Via de site van het productschap akkerbouw (www.productschapakkerbouw.nl) kunt u een echt opsporingsbericht uitprinten. Volgens datzelfde productschap waren er per 1 januari 2009 in onze omgeving alleen teeltverboden in Alphen en Riel (675 ha) en Gilze-Rijen (1250ha).

Dan de bedreiging van de **volksgezondheid**. Een goed voorbeeld hiervan is de alsemambrosia. Deze soort is meegelift met vrachten graan of zaad uit Noord-Amerika. Het stuifmeel geeft bij 10-20% van de bevolking een heftige hooikoortsreactie. Het aanraken van de bloeiwijze kan dezelfde gevolgen hebben. De late bloei van de plant, in september en oktober, verlengt het hooikoortsseizoen met twee maanden. Eén plant kan wel een miljard pollenkorrels verspreiden. Om het nog erger te maken blijkt de werking van de pollen van deze plant enkele malen sterker te zijn die van gras. En gras was tot op heden in Nederland de voornaamste veroorzaker van de allergie.

Hoe komt het nu dat die exoten soms een invasie vormen? Dat kan

verschillende oorzaken hebben.

Ten eerste doordat de 'indringer' geen natuurlijke vijanden heeft in zijn nieuwe omgeving. Een bekend voorbeeld is de introductie van het konijn in Australië. Het ontbreken van een natuurlijke vijand (bijvoorbeeld de vos) leidde tot een enorme konijnenplaag.

Ten tweede kan er op/in de exoot een parasiet aanwezig zijn waarvoor de inheemse verwant gevoeliger is dan de exoot.

Tenslotte kan het gebeuren dat de exoot een rol gaat spelen die nog niet eerder vervuld was door een inheemse soort. In de ecologie wordt dat anders uitgedrukt: de soort benut een niche die nog niet wordt gebruikt. Zo zou er bij wijze van spreken een exoot kunnen komen die zich vooral thuis voelt op landbouwplastic.

Voor planten die niet van nature in een land thuishoren worden ook nog andere termen gebruikt. In de flora van Nederland staat bij sommige planten het begrip 'adventief' vermeld. Adventief wil zeggen dat de plant toevallig of door menselijk ingrijpen op een plaats wordt aangetroffen waar zij niet inheems is. Je komt ook de term 'neofyt' tegen. Letterlijk betekent dat 'nieuwe plant'. De afspraak is dat we een plant zo noemen wanneer die na 1500 in ons land is ingeburgerd. Planten die vóór 1500 in ons land zijn ingevoerd (bewust of onbewust) noemen we archeofyten. Voorbeelden zijn tamme kastanje, korenbloem en klaproos. De grens van 1500 is gekozen vanwege de

start van de ontdekkingsreizen. Wereldreizigers brachten veel nieuwe planten mee.

Wat kunnen we tegen al die ongewenste exoten doen? Volgens de site www.natuurbeheer.nu, opgezet door boseigenaren en het ministerie van LNV, is het overheidsbeleid vooral gericht op preventie. Maar als nieuwe soorten ondanks preventieve maatregelen toch in de natuur terecht komen is het van belang om snel in te grijpen op het moment dat de populaties nog klein en beheersbaar zijn.

Het uitroeien van een exoot lijkt een onmogelijke zaak. De bestrijding van de Amerikaanse vogelkers is hier een mooi voorbeeld van. Er is van alles geprobeerd: ringen, rooien, afzetten, chemische bestrijding, biologische bestrijding (met een schimmel) en zelfs de inzet van geiten. Het mocht niet baten. Het lukte wel om de populatie op een aanvaardbaar niveau te houden.

Erik van der Hoeven

Herinneringen aan het Valkenberg

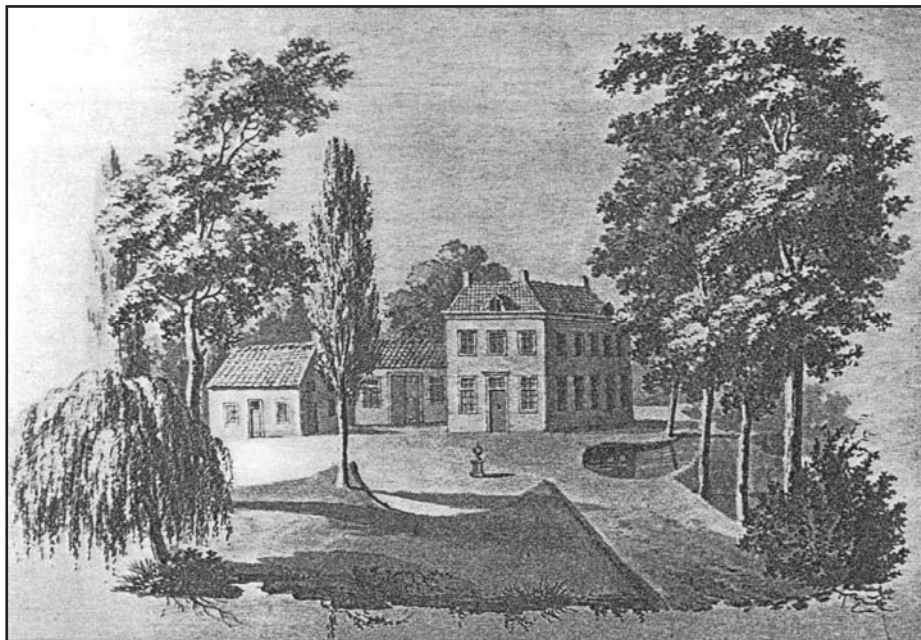
Een tijdje geleden maakte ik een lange wandeling in het Valkenberg. Veel vogels zag ik niet, al hoorde ik diverse spechten en enkele boomklevers. Terwijl ik over de zandpaden met zijn vele afgevallen bladeren onder de reusachtige beukenbomen slenterde, borrelden allerlei jeugdherinneringen in me op.

Jeugdijaren

Als kleine jongen kwam ik al regelmatig op het landgoed. Meestal was dat aan het eind van de zomer, wanneer we “klokkebaaien” gingen plukken. “Klokkebaaien” zult u zeggen, wat zijn dat in godsnaam? Elke rechtgeaarde inwoner van Chaam weet dit onmiddellijk, het zijn natuurlijk bosbessen.

Op onze vrije woensdagmiddagen reden mijn schoolvrienden en ik met de fiets langs de boerderij van “Dikke Sus” (Elsakkerpad) en Copens molen (molen “De Goede Verwachting”) naar Snijders. Via het zandpad bij Naantje Leijten trokken we gewapend met emmers stiekem het prachtige loofbos in. Op een bed van afgevallen bladeren, die veerden als een dik tapijt, plukten we deze prachtige blauwe, maar oh zo kleine vruchten. Iemand hield altijd de wacht, omdat in die dagen het landgoed verboden gebied was voor ons. Altijd beducht voor de veldwachter of jachtopziener stond er iemand op de uitkijk en bij het minste of geringste onraad doken we achter de struiken.

Met blauwe handen en emmers vol bosbessen keerden we dan terug in ons dorpje, dat toen nog min of meer één lange rechte straat was. Met kloppend hart waagden we ons af en toe zelfs bij het landhuis, waar we ademloos van achter de beukenbomen naar het statige gebouw gluurden. Dit gebouw was gelegen in een park met weiden, vijvers en

Het Valkenberg in 1822

boseilanden, weelderig omgeven met rododendrons. Woonde daar de baron, de freule of wellicht de douairière?

De eiken- en beukenbomen in het Valkenberg zaten vol gaten en vele kauwen, spreeuwen en holenduiven

broedden hier in. Laag bij de grond afgezaagde stobben deden vermoeden dat het er vroeger heel wat meer geweest moeten zijn. Af en toe klommen we in die bomen en haalden we de eieren uit het nest voor onze verzameling. Thuis bliezen we de eieren uit en regen ze aan

wespandief

Foto: Erik van Velden / www.peernatuurfoto.nl

een touwtje. Soms gingen we ook langs de andere kant naar het Valkenberg. Via de Venningse brug gingen we dan naar het oude beukenlaantje, de hoofdingang van het landgoed. Van hieruit verkenden we dan de bossen. Deze laan wordt ook wel Meeldreef genoemd omdat ze - lijnrecht naar het zuiden doorgetrokken - op de kerktoeren van het Belgische Meerle zou uitkomen.

Vlak langs het beukenlaantje bevond zich een grafkelder onder een heuvel. Met kloppend hart gluurden we dan in de donkere ruimte, bevreesd dat er wellicht boze geesten in huisden.

We waren nog erg jong, het zij ons vergeven. In latere jaren kwam ik erachter dat de grafkelder zijn ontstaan dankte aan de Napoleontische wet, die het begraven in kerken verbood.

Er hebben hier ooit twee lijkkasten gestaan die inmiddels al lang verdwenen zijn.

Volwassenheid

In latere jaren ging ik in het vroege voorjaar af en toe met de cassette recorder naar de grafheuvel om een bosuil te lokken. Wanneer de bosuil reageerde en dan zijn angstaanjagende "oeoeh oe-hoe" liet horen, leek deze plek een ideaal decor te vormen voor een griezelfilm.

In de jaren tachtig was ik regelmatig met mijn vogelvrienden te vinden in het Valkenberg, waarbij wij dan van tijd tot tijd langs de meanderende beken liepen.

Op een druilerige lentedag kwamen we aan bij de beek en tot onze grote verbazing zagen we een dik touw aan een tak hangen boven een bocht in de beek. Een onweerstaanbare uitdaging!

Mijn vrienden zwierden als Tarzan, soepel en elegant over de beek. Voor mij eindigde de circusact in een drama. Ik zwierde inderdaad soepel naar de overkant, haalde het net niet, zwierde iets minder soepel terug en belandde tenslotte met een daverende plons midden in het

diepste deel van de beek. Nat, uitgelachen en diep vernederd maakte ik de wandeling met mijn 'vrienden' af.

In al die jaren is er niet zo gek veel veranderd. Met de regelmaat van een klok beland ik nog steeds in het water. Op m'n achtste viel ik al midden in de moddersloot langs de Dassems (tegenwoordig Bredaseweg) en onlangs tijdens mijn zoektocht naar Wallace' paradijsvogel op Halmahera in de Molukken, belandde ik ook al weer plat in een wild stromende rivier.

Al vele jaren bezoek ik dit landgoed en de nabij gelegen landgoederen. Het Valkenberg vormt samen met Luchtenburg en Hondsdonk een vrijwel aaneengesloten landgoederenzone van ongeveer 600 hectare. Een wandeling hier verveelt nooit. De reeën aan de rand van het bos, de spierwitte hermelijn midden in het bos en de vondst van diverse nesten van wespdierven en boomvalken zullen me altijd bijblijven. Houtsnip, vuurgoudhaantje, grauwe en bonte vliegenvanger, grote gele kwikstaart, ijsvogel, kleine bonte specht, al deze vogels heb ik hier gezien met nog tal van andere, meer algemene vogels.

Heden

Het is nog altijd zeer de moeite waard om het landgoed te bezoeken. Vooral in de lente is het een verademing om hier te wandelen en tot rust te komen van je drukke dagelijkse beslommingen. Het landgoed met zijn eeuwenoude beuken, meanderende beekjes, ro-dodendrons en zijn waterpartijen

Foto: Kjell Janssens / www.birdpix.nl

met dichtbegroeide eilandjes ademen een rust en stilte uit, die eenieder betovert.

Wat mij in het Valkenberg zo bevalt, is zijn natuurlijke ruigheid.

Het is triest te constateren dat diverse vogels zoals zomertortel, fluitster, nachtegaal en wielewaal die vroeger heel gewoon waren, praktisch verdwenen zijn. Dit houdt er me echter niet van tegen om nog vaak dit oude landgoed te bezoeken, wat al rond de 15e eeuw werd aangelegd.

Ik vraag me wel eens af of de bewoners van Chaam zich realiseren hoe bevoorrecht ze zijn om in zo'n prachtige bosrijke streek te wonen. Het oude cultuurlandschap waar de landgoederen in liggen met zijn mooie beekdalen, statige lanen, oude beukenbossen en kleine omzoomde weiden vormen een waardevol natuurgebied. Een natuurliefhebber kan het zich niet beter wensen.

Jan Vermeulen

Nieuws Natuurmonumenten West-Brabant

Natuurmonumenten timmert weer aan de weg, of beter gezegd 'zaagde weer hout' deze winter. Zo werden de Hollandse bossen aangekocht en werd er actief in de natuur gewerkt. In 2010 staan er alweer nieuwe activiteiten gepland. Je kunt ze vinden op de site van Natuurmonumenten. Over de Boomfeestdag en de kwaliteits-toets Chaamse Beek en Markdal vind je bijgaand alvast een voorproefje.

Aankoop Hollandse Bossen

Eind 2009 heeft Natuurmonumenten de Hollandse Bossen nabij Baarle-Nassau aangekocht. Het gebied heet zo, omdat één van de

voorgaande eigenaren in België woonde en zijn eigendommen aan deze kant van de grens de 'Hollandse Bossen' noemde.

Het gebied is een fraaie aankoop van bijna 80 hectare (160 voetbalvelden) die met steun van de provincie mogelijk is gemaakt. In diverse gesprekken heeft de verkopende familie goede afspraken kunnen maken met Natuurmonumenten. Afspraken over het instandhouden en uitbreiden van het geheel. De Hollandse Bossen is bij sommige Mark en Leijers al bekend, als ik zo de inventarisatieverslagen lees. Het is een waardevol gebied voor bijvoorbeeld reptielen, vogels en mossen. Er zijn mogelijkheden om

het gebied verder te versterken door gerichte aankopen en door het uitvoeren van werkzaamheden. Een aantal werkzaamheden vindt plaats in het natuurbestek van de landinrichting Baarle-Nassau. In de komende periode worden nog meer aanpassingen voorbereid, zoals het herstellen van een oud ven, het terugbrengen van de loop van een beekje en het herplanten van oude bomenrijen.

Tot op heden is het landgoed afgesloten voor publiek. Natuurmonumenten wil het gebied voorzichtig toegankelijk maken. Voorzichtig, om de huidige natuurwaarden te beschermen. Een openstellingsplan is momenteel in de maak. Zo zijn er ideeën over ommentjes vanuit Ulicoten en Baarle-Nassau over de openbare zandwegen en door stukjes Hollandse Bossen. De effecten van het voorzichtig openstellen wordt in de komende jaren nauwkeurig gevolgd. Afhankelijk van deze effecten wordt mogelijk een verdere openstelling bedacht. Zo kunnen bezoekers genieten van de afwisseling van dit natuurgebied, maar houden we de vinger aan de pols om verstoring tegen te gaan. Nieuwe ontwikkelingen, de werkzaamheden en het open stellen worden in een volgende nieuwsbrief besproken.

Natuurwerk in de winter

In de afgelopen maanden is er weer hard gewerkt in de natuur. De natuur is dan in rust, maar de boswachters gaan door. Het afzetten van houtwallen, knotten van wilgen en herstelwerk aan recreatieve voorzieningen zijn slechts enkele werkzaamheden. Gelukkig wordt Natuurmonumenten hierbij geholpen door vrijwilligers, zoals bijvoorbeeld werkgroep werkdagen van Mark en Leij. Daarnaast zijn er ook vaste vrijwilligers die een dag

Hollandse Bossen

(deel) in de week of om de paar weken meehelpen. Steeds vaker worden ook voor intensieve klussen zogenaamde eenmalige groepen ingezet. Dit kan een groep collega's uit een bedrijf of een vereniging zijn, maar ook een natuurwerkdag. Zo heeft de Juniorkamer Breda in de sneeuw een hele rij knotwilgen afgezet. Het takhout is netjes op rillen gezet en het dikke hout in zakjes. Deze zakjes zijn verkocht en de opbrengst wordt gebruikt voor de natuur rondom Chaam. Het geeft een driedubbel effect: de groep heeft een fantastische dag gehad, de wilgen zijn geknot en de verkoop-opbrengst is voor de natuur. Een ander voorbeeld is een groep enthousiaste basisschoolleerlingen die zich inzetten voor de natuur. Een spontaan telefoontje leidde tot een groep van vijftien kinderen die zwerfvuil verzamelden, een heideperceel vrij maakten van kleine boompjes en van alles leerden van de boswachter. Ze willen snel weer komen helpen!

Juniorkamer Breda

Nieuwe activiteiten in 2010

Ook in 2010 organiseert Natuurmonumenten volgens een vast rooster excursies en kinderactiviteiten. Kijk voor het totale overzicht op www.natuurmonumenten.nl. Er is bijvoorbeeld een excursie over een landgoed of een echte natuurexpeditie voor de jeugd (en ouders)! Ook op aanvraag kan Natuurmonumenten veel organiseren.

Boomfeestdag 2010

In de afgelopen jaren heeft Natuurmonumenten meegedaan aan de

Ook in 2010 organiseert Natuurmonumenten volgens een vast rooster excursies en kinderactiviteiten.

jaarlijkse boomfeestdag. Basisschoolleerlingen planten dan bomen en struiken in hun woonomgeving. Ook dit jaar is er weer plantwerk en wel in natuurgebied Het Broek. Enkele houtwallen zorgen straks voor kleinschaligheid, beschutting voor vogels en landbiotoop van amfibieën. Leuk om na het planten nog eens te gaan kijken met familie en vrienden. Al dat planten maakt het beekdallandschap compleet en uw woonomgeving groener en natuurrijker. Het thema van 2010 is: bomen maken onze buurt. Boomfeestdag is een mooie traditie waar Natuurmonumenten graag haar medewerking aan verleent. Kijk voor meer informatie over dit evenement op www.boomfeestdag.nl.

Kwaliteitstoets Chaamse Beek en Markdal

Voor al haar natuurgebieden stelt Natuurmonumenten een kwaliteitscyclus op. In het kader van de langjarige visie, wordt de stand van zaken iedere zes jaar bekeken. Tijdens deze zogenaamde kwaliteitstoets wordt gekeken hoe het met de natuur gaat, welke ontwikkelingen er nog mogelijk zijn en wat in de ko-

mende zes jaren nodig is. Voor 2010 staan het Markdal en de Chaamse Beek in de planning. Zeker met de nieuwe toedelingen rondom Chaam is het goed om hier over na te denken. Voor deze gebieden worden als voorbereiding alle landschapselementen in beeld gebracht, nieuwe en oude poelen geïnventariseerd en waarnemingen bekeken. De uitkomsten van dit toetsmoment worden in een volgende nieuwsbrief besproken.

Frans van Zijderveld
Vereniging Natuurmonumenten
 Telefoon 0165-523580
www.natuurmonumenten.nl
 Foto's: © Natuurmonumenten,
 Frans van Zijderveld

Winter in het Chaamse bos
Foto: Elien de Raat

(Paas)Haas

***J*onge hazen hebben een moeilijk leven. Voor ze het weten zijn ze het haasje. Ze hebben maar een manier om te overleven: niet opvallen.**

Terwijl iedereen zijn best doet eieren van een kleurtje te voorzien, treedt hier de "transporteur" voor het voetlicht: de (Paas)haas. En om aan alle misvattingen maar meteen een eind te maken: hazen zijn zoogdieren en hebben als planteneter werkelijk niets met eieren van doen. Ontdaan van alle folklore is de haas (het haas, zeggen jagers) een eigenzinnige smulpaap. Hazen richten op graslanden geen schade van betekenis aan. Het zijn zeer kieskeurige knabbelaars die gevarieerd eten. Van alles een paar hapjes en dan

weer een huppelsprong. Zo "proeven" ze van alle kruiden een paar blaadjes, dus van kale plekken is geen sprake. Heel anders ligt dat in akker- en tuinbouwgebieden. Daar is die gewoonte om de sappige groeischeuten als het smakelijkste deel uit de plant te eten, de oorzaak van grote schade. De aldus ontstane rem op de groei, die deze wijze van "snoeien" tot gevolg heeft, is elke boer en moestuinhouder een gruwel. Bovendien ziet in de ogen van een haas elke volgende plant er nog aantrekkelijker uit, waardoor de schade onevenredig toeneemt. Zodoende kan een enkele haas schadelijker zijn dan een half dozijn konijnen. Konijnen lijken uiterlijk veel op hazen, toch zijn er meer verschillen dan overeenkom-

sten. Een haas is bijna de helft groter dan een konijn en zijn oren en poten zijn langer. Hazen graven geen hol, maar slechts een ondiep uitgekrabd kuiltje. Zelfs de jonge haasjes komen op zo'n plaats ter

...Terwijl baby-konijn naakt, blind en hulpeloos in een behaaglijk ondergronds kamertje ligt, is het harde leven voor de jonge haasjes al in volle gang...

wereld. Terwijl baby-konijn naakt, blind en hulpeloos in een behaaglijk ondergronds kamertje ligt, is het harde leven voor de jonge haasjes al in volle gang. Al na enkele dagen

hazen (*Lepus europaeus*)

Foto: Richard Burgmeijer / www.richardburgmeijer.nl

verspreiden ze zich rond de werpplaats. De eerste tijd is er maar een overlevingsstrategie voor de hazepeters: niet opvallen, en dat lukt hen aardig dankzij hun bruine kleur en het "drukken". Die strategie van het onbeweeglijk plat liggen is een gewoonte die nooit geheel overgaat. Toch kan een volwassen haas in snelheid praktisch elke vijand de baas.

Desondanks zal een haas tot het allerlaatste moment roerloos blijven liggen om dan met zo'n vijftig kilometer per uur weg te sprinten. Voordat een jong haasje echter aan zo'n spurt toe is, zal hij de eerste maand moeten overleven en dat is juist de moeilijkste periode, met een sterfte van vijftig procent onder de nieuwkomers. De laatste jaren zijn er heel wat moderne zaken bijgekomen die de jonge haas in zijn prille bestaan bedreigen. Cyclomaaiers bijvoorbeeld, die niet alleen een directe bedreiging vormen door hun rond snellendemessen, maar die je ook platwalsen. En als je aan die machines ternauwernood bent ontkomen, is ineens al je dekking verdwenen. Dan komen de kraaien. Komen die niet, dan is er wel weer een boer in aantocht met een ongewenste douche uit zijn giertank. "Oh shit!"

Dick J. C. Klees

Jeugd en de werkgroepen van Mark en Leij

Heb jij zin om in je vrije tijd lekker de natuur in te trekken? Wil je dat doen samen met andere jonge natuurliefhebbers? Kom dan 17 of 25 april mee op excursie! Neem gerust je ouders mee en maak ze maar enthousiast om dit vaker te doen. Je hoeft geen lid te zijn. Als het je bevalt kan je dat altijd nog worden.

Jeugd heeft toekomst

Een jaar of vijf geleden had Mark en Leij een heel actieve jeugdwerkgroep. Deze werd geleid door een paar enthousiaste volwassenen. Helaas gingen deze leden verhuizen of kregen ze andere prioriteiten en moest de jeugdwerkgroep stoppen. Toch bleef de oude wijsheid "wie de jeugd heeft, heeft de toekomst" in de achterhoofden van onze bestuursleden hangen. Dit jaar gaan de werkgroepen van Mark & Leij speciaal de jeugd uitnodigen om deel te nemen aan de activiteiten van de werkgroepen.

Fotowerkgroep

De fotowerkgroep bijt hiervoor de spits af. De werkgroepleden nodigen de jeugd van Chaam (vanaf 10 jaar) uit om op zaterdag 17 april

mee te gaan wandelen. Het vertrek is al om 08.00 uur vanaf het marktplein in Chaam. Het is wel vroeg, maar dan zie je juist veel meer van de natuur. De leden van de fotowerkgroep willen je graag laten zien hoe je een wandeling anders kunt ervaren als je met een camera op stap gaat. Je kijkt dan met andere ogen naar de natuur om je heen. Je ziet al gauw meer dan zonder camera. Het is handig als je een (kleine) fotocamera meeneemt. Om uiterlijk 12.00 uur zijn we weer terug op het Marktplein. Aanmelden is niet nodig.

Vogelwerkgroep

De vogelwerkgroep organiseert op zondag 25 april een excursie "vogels kijken", speciaal voor de jeugd vanaf 10 jaar. Uitrusting: onopvallende kleding, stevige schoenen, verrekijker, notitieboekje en pen. Ook hier zijn niet-leden van harte welkom. We starten om 09.30 uur bij de Bijenhal aan de Zandstraat in Alphen, net voorbij nummer 25. Zorg wel dat je op tijd bent om teleurstelling te voorkomen.

Wim Dumont en Sandra Reijnders

Foto: John van Raak

Waarnemingen in de streek

Eindelijk was er weer eens een winter die zijn naam echt eer aandeed. Vanaf 16 december twee maanden lang praktisch onafgebroken nachtvorst.

Afgelopen winter was de koudste winter sinds 1996. Ook wat de sneeuw betreft springt de winter van 2010 eruit. Gemiddeld over het land kwamen eenenveertig sneeuwdagen voor, en deze situatie had zich de laatste dertig jaar niet meer voorgedaan. Op het Zwarte Goor en het Rondven werd echter nauwelijks geschaatst, omdat het pak sneeuw roet in het eten gooide.

Er kwamen regelmatig e-mails met waarnemingen binnen, hoewel beduidend minder dan in de afgelopen periode. Uit deze reeks van waarnemingen is een overzicht samengesteld, waarbij uiteraard de website waarneming.nl weer is geraadpleegd voor onze streek. Het aantal ganzen steeg in de loop van februari tot ca. 5.500 stuks, maar heel grote aantallen toendrarietganzen werden dit jaar niet gezien. Maximaal werden ca. 1.750 van deze ganzen ge-

grote zilverreiger

Foto: Paul Cools / <http://nature-image.nl/>

zien. De aantallen kolganzen overtroffen de aantallen van de toendrarietganzen royaal en in februari werden 4.000 exemplaren gezien nabij de Bleeke Heide. In de Maaijen bivakkeert al bijna twee maanden lang een grote zilverreiger. Voor mij persoonlijk was de naam "de Maaijen" volslagen onbekend,

maar ik woon dan ook pas ruim 60 jaren in Chaam. Ik heb de "Grote Historische Topografische Atlas van Noord-Brabant" geraadpleegd en inderdaad werd voor dit gebied dat ten zuiden van de Bleeke Heide ligt het toponiem "de Maaijen" vermeld. Mea maxima culpa dat deze simpele ziel dat niet wist. Klapeksters werden weer gezien zoals bij het Ossengoor, de Regte Heide, de Castelreesche Heide, de Strijbeek-sche Heide en het Merkske. De eerste grutto werd op 19 februari op de Bleeke Heide gezien.

Een (niet zo willekeurige) greep uit de waarnemingen

nonnetje

Foto: Fred Sollie / www.birdpix.nl

BIJZONDER WAARNEMINGEN

Nonnetje

Op 11 januari werden twee nonnetjes gezien in het Markdal in Galder. Deze kleine zaagbekken zijn zeer zeldzame verschijningen in

onze streek. In mijn digitale archief vind ik slechts één eerdere waarneming, op 12 januari 1987 op de Galderse Meren.

Het nonnetje is de kleinste van de zaagbekkenfamilie. Maar weinig vogels zijn zo gracieus van tekening als het mannetje, met fraaie zwarte accenten op een spierwit verenkleed. Het vrouwtje gaat minder opvallend door het leven; het opzichtige wit van het mannetje zou het vrouwtje bij het broeden snel fataal worden. Nonnetjes broeden niet in Nederland en het is een echte wintergast, die vooral rond het IJsselmeer vaak in grote groepen te zien zijn.

Voor het Markermeer is favoriet, nonnetjes jagen er in spectaculair grote groepen op scholen spiering. De aantallen overwinterende vogels zijn sterk afhankelijk van de weersomstandigheden, zowel in Nederland als in geheel Noord-Europa.

De vogel broedt in het hoge noorden in de boreale bossen van Scandinavië en Rusland en bouwt het nest aan traag stromende rivieren en langs de oever van meertjes in het bos. Het nest wordt gebouwd in een boomholte, vaak gemaakt door zwarte spechten en wordt bekleed met dons om de eieren tegen de kou te beschermen.

De in Nederland overwinterende nonnetjes zijn, afgaande op ringonderzoek, vooral afkomstig uit het noorden van Rusland en uit Siberië.

Grote Zaagbek

Op 31 december werd een grote zaagbek gezien in de Mark bij Galder. In totaal vind ik in mijn archief zes waarnemingen. De eerste was lang geleden op 7 november 1982 op het Zand.

De grote zaagbek is een broedvogel van brede, langzaam stromende rivieren en meren, omgeven door uitgestrekte bossen met oude bomen. In Nederland komt een dergelijke biotoop nauwelijks meer voor en de grote zaagbek broedt dan ook niet in ons land.

grote zaagbek

Foto: Alexander Koenders / www.alexanderkoenders.nl

In de winter verblijven grote zaagbekken echter regelmatig in ons land. Vooral de mannetjes zijn dan een opvallende verschijning op plassen en rivieren. Zout water wordt gemeden door de grote zaagbek, in tegenstelling tot de nauw verwante middelste zaagbek die zich graag ophoudt in zeehavens. Het voedsel van de grote zaagbek bestaat voornamelijk uit vis. De snavel van de grote zaagbek is

voorzien van een rij kleine tandjes, waardoor gevangen vis niet gemakkelijk meer kan ontsnappen.

Taigarietgans

Taigarietganzen worden van tijd tot tijd gezien in onze streek, vooral in de omgeving van de Bleeke Heide. In totaal vind ik zevenentwintig waarnemingen in mijn archief. De eerste waarneming dateert van 28 december 1981 op het Goor in

taigarietgans

Foto: Ben van de Broek / www.benvandenbroek.com

Chaam. Op 21 januari 1987 bevond er zich zelfs een groep van 171 taigarietganzen op de Bleeke Heide.

Taiga- en toendrarietgans zijn lange tijd beschouwd als twee varianten van één en dezelfde vogelsoort. Nog steeds zijn vogeltaxonomien met elkaar in discussie over deze soorten.

Geografisch gezien hebben beide varianten een ander broedgebied: de toendrarietgans broedt verder noordelijk dan de taigarietgans. De toendrabewoner is bovendien wat kleiner dan de taigabewoner, en heeft veel minder oranje/geel op de snavel. Ganzenvangers noemen de taigarietgans vanwege zijn lange, gro-
tendeels gele snavel 'geelbek'.

In 1981 was het nog één soort en we noemden deze taigarietganzen dan ook 'fabalis rietganzen'.

De taigarietgans overwintert hoofdzakelijk langs de Oostzee in Polen, Duitsland en Zweden. Kleine deelpopulaties overwinteren jaarlijks in Nederland, maar vooral bij strenge kou verschijnen deze ganzen in grotere aantallen in Nederland.

Dit komt door 'instroming' vanuit andere streken.

De taigarietgans komt meer dan andere ganzensoorten ook voor in tamelijk besloten landschappen.

IJsvogel

De strenge winter van dit jaar zal ongetwijfeld een grote slachting verricht hebben onder de ijsvogels die de vorige winter hebben overleefd. Zo werden er dode ijsvogels gevonden langs de Kerkdreef en nabij de Hondsdonk. Hoopvol is de waarneming van een vissende ijsvogel in het Ossengoor bij een van de weinige niet dichtgevroren delen van een sloot.

Het meest tropisch gekleurde vogeltje van ons land moet niets hebben van strenge winters. Anders dan zijn naam doet vermoeden, heeft de ijsvogel dus geen plezier van ijs. Een van de theorieën is dat het dier zijn naam dankt aan het feit dat mensen hem voor het eerst boven

een wak op een tak zagen zitten. Hij leeft van alles wat in het water

...En ijs betekent voor hem dat de deur naar de provisiekast op slot gaat. Het kan zijn dood worden...

rondzwemt. En ijs betekent voor hem dat de deur naar de provisiekast op slot gaat. Het kan zijn dood worden. Daarom is het des te wranger dat het diertje toch ijsvogeltje is gaan heten. De Engelse naam van de vogel is 'kingfisher', een veel betere naam uiteraard.

Het liefst eet de ijsvogel vis. De

van oostelijk Noord-Brabant, Limburg en de Achterhoek, in de duinstreek en langs de grote rivieren. De langdurige vrieskou van de vorige winter (2008 – 2009) is veel ijsvogels fataal geworden. Uit tellingen van SOVON Vogelonderzoek blijkt dat ongeveer de helft van het aantal ijsvogels in de vorige winter is overleden, doordat zij niet konden vissen.

Na een strenge winter duurt het een aantal jaren voordat de populatie zich herstelt. Door elf relatief zachte winters kwamen er veel ijsvogels bij. Ook nestelden ze zich in steeds meer delen van het land. Doordat ze in gunstige omstandigheden veel

ijsvogel

Foto: Paul Cools / <http://nature-image.nl/>

soort doet er niet toe. Als de prooi maar niet groter is dan zeven centimeter. Maar daarnaast staan alle mogelijke waterdientjes op het menu.

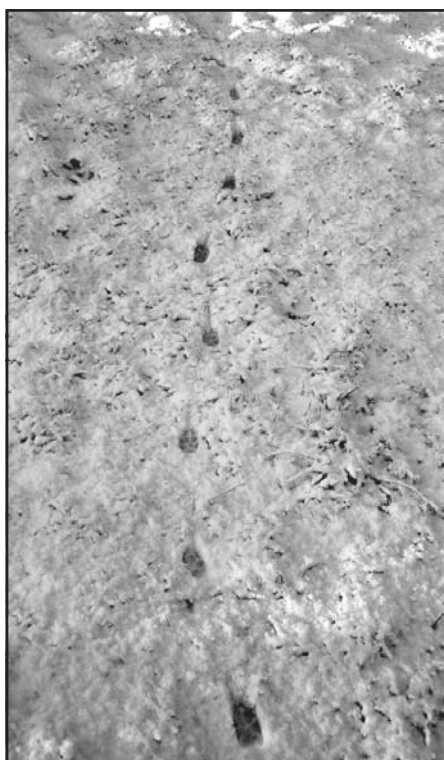
Het aantal broedende ijsvogels in ons land is erg wisselvallig, wat vooral te maken heeft met de fnuikende invloed van Elfstedentochtwinters. Vanaf 1998 maakte de soort een enorme comeback en in 2008 lag de schatting van SOVON Vogelonderzoek Nederland op meer dan 600 broedparen. De meeste ijsvogels broeden op de zandgronden

jongen grootbrengen, komt de ijsvogelstand waarschijnlijk niet in gevaar.

De ijsvogel stond vroeger op de Rode Lijst omdat het aantal broedparen duidelijk was afgenomen en de verspreiding gering was. Tegenwoordig is de ijsvogel van de Rode Lijst af gehaald.

Steenmarter

Eind december werd een dode steenmarter gevonden bij landgoed Anneville, een vrij zeldzame waarneming in de streek. Het handjevol

vossenspoor

Foto: Erik Rijnen

waarnemingen van steenmarters in onze streek betreft bijna altijd een verkeersslachtoffer. De steenmarter is een roofdier uit de familie der marterachtigen en hij lijkt erg veel op de boommarter. De steenmarter is alleen iets groter, heeft een lichtere snuit en kleinere oren. De boommarter heeft bovendien een meer afgeronde, vaak gelige bef. De steenmarter is ook luidruchtiger dan de boommarter. De steenmarter is overwegend een carnivoor en vooral kleine knaagdieren staan op zijn menu. De steenmarter leeft meestal solitair. Verblijfplaatsen bevinden zich in holle bomen en steenhopen. De dieren die vlakbij de mensen wonen betrekken zolders, stallen, schuren en zelfs in auto's onder de motorkap. Waar steenmarter en mensen dicht bij elkaar in de buurt leven, ontstaat soms overlast. Die overlast heeft te maken met geluid en geur.

Iedereen kan zijn waarnemingen, liefst via e-mail, doorgeven aan:

Jan Vermeulen
Bredaseweg 14
4861 AH Chaam

UIT DE MAILBOX

Henk Laarhoven op 28 december:

Vandaag in onze tuin twee opvliegende houtsnippen!

Will Woestenberg op 30 december:

Afgelopen zaterdag zat er op het industrieterrein in Alphen een koolmees uitbundig te zingen. Vandaag hoorde ik de eerste merelzang. Vandaag ook sinds lang weer eens een jagende sperwer bij ons in de tuin.

Frank Degenaar op 30 december:

Vooruit dan: ik vond in november bij landgoed Anneville een doodgedreden steenmarter.

Ik heb op het dier sectie gepleegd en vastgesteld dat het een 1-jaars mannetje betreft.

Hans Oomen op 30 december:

25 december: een dood ijsvogeltje gevonden in de Kerkdreef.

Hans Oomen op 31 december:

29 december: Kleistraat 100 sijsjes en twee putters in een elzenboom.

Erik Rijnen op 3 januari:

Een van de leuke dingen van sneeuw zijn de diersporen die je vindt. Bijgevoegd een foto van een vossenspoor dat ik vanochtend ergens in 't Merkske vond. Je kunt er mooi op zien dat een vos in de sneeuw zijn achterpoot in het spoor van de voorpoot plaatst. Ook het sleepspoor van de staart is zichtbaar. Tegen het middaguur enorme groepen kolganzen die over Castelleesche Hei naar west trokken. Ik telde er op tien minuten ca. 1.200. Op verschillende plaatsen een zwarte specht. Paar goudvinken gehoord, maar verder is en blijft het stilletjes voor wat betreft vogels. Vooral de lijsterachtigen laten het afweten. Gisteren enkele overvliegende koperwieken, maar kramsvogels zijn, na een redelijke start in oktober, niet meer te bekennen.

Jacques Valkenaars op 3 januari:

Op 3 januari trof ik een dode albino mol aan in mijn tuin. Een albino mol schijnt wel eens vaker voor te komen, maar toch...

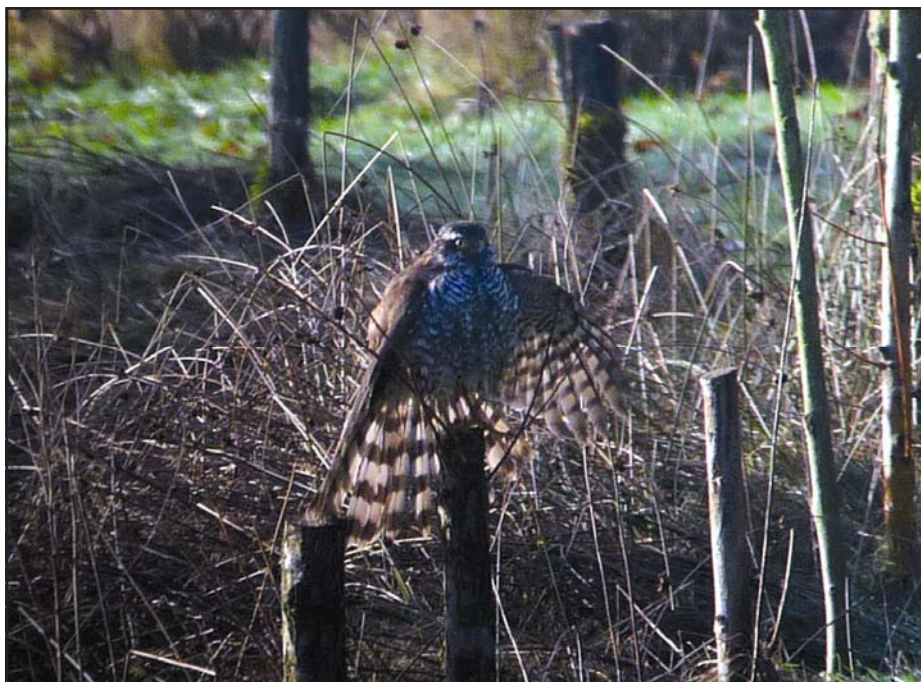
Frank Degenaar op 4 januari:

Op onze zondagwandeling zag Joost van den Ouweland op het

judasoren

Foto Marianne Dumont

sperwer (drogen na het bad)

Foto: Silvia Laarhoven

landgoed Valkenberg judasoren op vlierstruiken. (Dat zijn paddenstoelen, Jan).

Nog eentje: ijsvogeltje dood gevonden in de Kerkdreef in Chaam.

Nog eentje: deze winter heb ik voor het eerst gedurende november en december zingende merels en zanglijsters vastgesteld.

In al de jaren dat ik dat bijhoud, waren het uiterst sporadische waarnemingen.

René van den Broek op 4 januari:

Gedurende de vorstperiode in december zag ik bij een niet bevroren plekje in een sloot in de Staatsbossen een ijsvogel!

Jeroen Stoutjesdijk op 4 januari:

Gisteren in de avondschemering ook op de Goudberg een opvliegende houtsnip.

Frank Degenaar op 10 januari:

Vandaag in de dichtgesneeuwde Staatsbossen bij het Ossengoor een ijsvogeltje dat uit een sloot visjes pakte!

Verder een hele club rietgorzen in de dennen(!)bomen- en verder een roepende zwarte specht. Ook sporen van een vos (volgens Witte Veder

van den Ouweland en Arendsoog Woestenberg). Uiteraard een club kruisbekken.

Joost van den Ouweland op 12 januari:

Deze was ik nog vergeten te melden: in de nacht van 1 op 2 januari hoorde ik in onze tuin (kan ook die van jou geweest zijn!) een bosuil roepen. Die had ik hier nog nooit gehoord.

Jan Vermeulen op 17 januari:

Afgelopen week zat er een waterhoen in een sloot achter mijn huis die niet dichtgevroren was, m'n eerste waterhoen in mijn eigen tuin. Verder in m'n tuin: achttien groenlingen, zes vinken, twee kepen, twee sijzen, drie holenduiven en vele kool- en pimpelmezen, huis-mussen etc.

Bleeke Heide (16/1): een 2750 kolganzen met hier en daar wat toendrarietganzen er tussen, drie krakeenden, 250 wilde eenden, slechtvalk, buizerd, blauwe reiger.

Strijbeeksche Heide: twee goudvinken, twee gaaien, buizerd, enkele kuifmezen en staartmezen en een goudhaantje op de grond dat ik bijna kon oprapen, zo dichtbij.

Silvia Laarhoven op 23 januari:

Deze sperwer was (bad-)gast in onze tuin.

Twan Mols op 24 januari:

Bij de Goorweg tussen Riel en Gilze zat een groep van circa 68 kneuen en er vloog een groep van circa 80 veldleeuweriken rond, leuk om ze weer te horen!

Ook mooi om twee jagende blauwe kiekendieven te zien, verder vier buizerds en enkele staartmezen. Langs de Vijfhuizenbaan nog een mannetje blauwe kiekendief maar, dit kan een dubbeltelling zijn. Een vluchtige blik bij de Bleeke Heide leverde veel eenden op, wilde eenden, smienten, krakeenden, pijlstaarten, tafeleenden, wintertalingen.

Frank Degenaar op 27 januari:

Een waarneming van Enzo Petrucco (toch echt een Chamenaar). Hij zag langs de Mark ter hoogte van de Schele Brug een grote zilverreiger.

Marck van Herck op 11 februari:

Aan de Brakelaar zit een velduil, man blauwe kiekendief, vrouw blauwe kiekendief, veel kramsvogels, appelvink, goudvink, veldleeuweriken, twee klapeksters en er hebben veertig parelhoenders gezeten, maar die waren ontsnapt voor de jacht en zijn terug gevangen.

Guust & Hannie van der Steen op 12 februari:

Rond de middag drie koppeltjes goudvinken in de tuin gezien (foto pag. 27). Eerst erg actief in een Japanse kers voor het kamerraam en daarna hogerop rusten in een beuk. Ondanks de sneeuw al een aankondiging van het voorjaar, of puur toeval van een algemeen voorkomende vogel?

Een week geleden al eenden en een koppel ruziënde blauwe reigers in de poel achter het huis.

Huub Don op 19 februari:

De eerste grutto's (een koppeltje)

waren vanochtend aanwezig op de Bleeke Hei. Voor een fotootje zie waarneming.nl.

Frie Boon op 20 februari:

Donderdagavond hoorde ik voor het eerst de merel weer fluiten in Bavel en gisteren weer de eerste poging tot de vinkenslag.

Joost van den Ouweland op 21 februari:

Deze morgen zagen we met de zondagmorgen fietsgroep, kijkend vanaf Leembek in de richting van de Bleeke Heide, een rode wouw.

Will Woostenberg op 25 februari:

Zojuist kwamen er in Alphen vijfendertig kraanvogels overvliegen, in noordelijke richting.

Frie Boon op 27 februari:

Deze morgen aan de Goorweg in Riel al veel baltsende kieviten en ook wulpen. Verder al geelgorzen en zingende leeuweriken en kneuen. Ondanks het slechte weer gaat de lente toch beginnen.

Erik Rijnen op 27 februari:

Met het verdwijnen van de vorst lijkt het voorjaar ineens begonnen

goudvinken

Foto: Guust & Hannie van der Steen

op de Castelreesche Heide. Van-
daag her en der koppels wulpen,
kieviten, zingende veldleeuweriken,
lijsters en geelgors. Wintergasten
zijn er ook nog: grote groep krams-
vogels en een koppel blauwe kie-
kendieven was aan het jagen.
Verder zit er een klapekster, die
heel de winter heeft ontbroken,
maar vorige week opeens in Wor-
telkolonie opdaagde. Op het Visch-
ven zat een grote zilverreiger. Bij-
gevoegd een paar foto's die ik met
de mobiel maakte.

Wim & Elly Cornelissen op 28 februari:

Vanmiddag, omstreeks 13.00 uur,
twaalf overtrekkende kleine zwanen
boven de Legstraat te Chaam. Kwa-
men al toeterend laag overvliegen.

Marc van Herck op 28 februari:

Op de Bleeke Heide: kraanvogels
vliegend en twee slechtvalken die
naar beneden kwamen.

Jan Vermeulen

blauwe kiekendief

Foto: Erik Rijnen

In deze rubriek zijn de waarnemingen tot en met 1 maart 2010 verwerkt. Met dank aan allen die de moeite namen hun waarnemingen door te geven. Iedereen kan zijn waarnemingen, liefst via e-mail, doorgeven aan:

Jan Vermeulen
Bredaseweg 14
4861 AH Chaam

E-mail: jem.vermeulen@wxs.nl
Telefoon: 0161 491327
SMS: 06 5160 4190

Weidevogelgroep Alphen-Chaam-Gilze

Het weidevogelbroedseizoen staat weer voor de deur. Daarom trekken wij als weidevogel-beschermers er binnenkort op uit om nesten van weidevogels zoals kievit, grutto, wulp en scholekster op te zoeken en te beschermen tegen bewerkingen die plaats moeten vinden op de akkers en velden van 80 deelnemende bedrijven.

Weidevogelgroep Alphen-Chaam-Gilze doet een oproep aan eenieder die weidevogels een warm hart toedraagt, om zich bij onze groep aan te melden als vrijwilliger.

De werkzaamheden bestaan zoal uit:

- ✓ het opsporen van nesten;
- ✓ deze indien nodig markeren, zodat de nesten goed zichtbaar zijn voor de boer tijdens de bewerking op het land;
- ✓ de legsels noteren in een boekje voor Brabants Landschap en periodiek de voortgang volgen;
- ✓ tijdens bewerkingen van het land aanwezig zijn om de nesten, indien nodig, te verleggen;
- ✓ als de kuikens er zijn proberen we ook die te beschermen, door samen met de landeigenaar mogelijkheden te zoeken/bieden om ze vliegvlug te krijgen;
- ✓ goed contact onderhouden en goede afspraken met de boer en collega beschermers maken over de gevonden legsels. De bescherming daarvan staat hoog in het vaandel.

Het gebied waarin wij de weidevogels beschermen loopt globaal vanaf Molenschot, Gilze, Riel, Bavel, Alphen, Chaam tot en met Baarle-Nassau, met daarin enkele kerngebieden waarbinnen wulp, grutto en tureluur extra aandacht krijgen. De Weidevogelgroep werkt zeer nauw samen met Brabants Land-

schap, die weidevogelbeschermings cursussen geeft, en advies en informatie aan alle groepen in Brabant verzorgt.

Ook geeft Brabants Landschap subsidie aan boeren die extra maatregelen nemen om het opgroeien van weidevogelkuikens te bevorderen. Zij kunnen in samenwerking met ons:

- ✓ rustzones aanleggen (kuikenland) waarin de vogels rustig kunnen broeden en hun kuikens kunnen grootbrengen. Hiervoor krijgen zij een vergoeding van € 432,- per hectare voor een paar weken later maaien. Dit gras kan dan later gebruikt worden als ruwvoer voor koeien of als hooi voor paarden. Een welkome aanvulling op het eiwitrijke malse gras;
- ✓ meedoen met uitgesteld bewerken als er veel kievitnesten op een akker worden gevonden. Hiervoor krijgen zij een vergoeding van € 325,- per hectare voor een paar weken later bewerken. Uit recent onderzoek is gebleken dat er weinig verlies is aan kwaliteit van maïs bij later inzaaien.

Ieder jaar is er een afsluitingsbijeenkomst om het weidevogelseizoen af te sluiten en te evalueren. Tijdens deze bijeenkomsten worden vaak excursies of lezingen gehouden over diverse onderwerpen betreffende de natuur in onze omgeving.

Ook Brabants Landschap houdt ieder jaar een bijeenkomst, waarvoor iedereen die aan weidevogelbescherming doet binnen de Provincie is uitgenodigd. Tijdens deze gezellige jaaravond word je op de hoogte gebracht van de stand van zaken betreffende de weidevogelbescherming en weide-

vogelstand van het afgelopen jaar van heel Brabant. Tevens is er dan de uitreiking van een oorkonde aan de beste weidevogelgroep, het beste initiatief, de beste loonwerker, beste boer en beste weidevogelbeschermer van het jaar.

Verder wordt er tijdens deze avond altijd een interessante lezing gehouden over diverse onderwerpen en worden de benodigde materialen voor het nieuwe seizoen uitgereikt.

Al met al is de weidevogelbescherming in onze Provincie een afwisselende bezigheid met volop mogelijkheden om je vrije tijd zinvol te besteden voor eenieder die de weidevogels een warm hart toedraagt. Daarom deze oproep om je bij onze weidevogelbeschermingsgroep aan te sluiten. Vooral kinderen zijn van harte welkom. Onder toezicht van een volwassene leren zij de kneepjes van het vak.

Ook boeren die hun bedrijf hebben in Molenschot, Gilze, Bavel, Riel, Alphen, Chaam en Baarle-Nassau en die nog niet mee doen met de weidevogelbescherming, roepen wij op om zich bij ons te melden om nader kennis te maken met de weidevogelbescherming op hun bedrijf.

Opgeven kan telefonisch of per e-mail op onderstaande adressen:

Maaïke Riemslag
☎ 0161-452894
@ m.riemslag-ansems@planet.nl

Jac Vermeulen
☎ 0161-224744
@ j.a.c.vermeulen@home.nl

Annet Cleijssen
☎ 0161-455416
@ annetcleijssen@home.nl

Jac Vermeulen

Van de voorzitter

Regeringen hebben in VN verband toegezegd het biodiversiteitsverlies in 2010 te stoppen. Countdown 2010 helpt deze woorden om te zetten in daden.

Met deze zin wordt door countdown 2010 het Jaar van de Biodiversiteit ingeluid. Intussen zijn we twee maanden verder en moeten velen van ons zich de begrippen nog eigen maken en moeten we nog bedenken wat we gaan doen.

De achterpagina van de nieuwsbrief (even kijken) geeft de drie doelstellingen aan van onze natuurvereniging. Wij streven *biodiversiteit* na door vergroting en verbreiding van kennis, door het beschermen en verbeteren van de leefomgeving en door het beschermen, versterken en uitbreiden van natuur en landschapswaarden.

Niet de biodiversiteit vergroten door het introduceren van soorten en organismen, maar door het verbeteren van de omstandigheden waardoor soorten "gelokt worden" naar onze regio. Niet door mezen aan te voeren maar door nestgelegenheid te bieden, niet door allerlei

kleine zoogdieren te herintroduceren maar door de wijze van landbouw aan te passen, niet door nieuwe of oorspronkelijke plantensoorten aan te voeren, maar het landschap en de plannen zo in te richten dat er plaats is voor deze organismen. Natuurlijk is het altijd mogelijk een kwetsbare soort te herintroduceren, zoals dat recent met de boomkikker is gebeurd in het gebied van Merkske, en binnenkort ook in Het Broek.

Eigenlijk is het biodiversiteitjaar niets nieuws voor ons. Toch is er iets bijzonders aan de hand. Heel veel mensen of groepen van mensen laten zich inspireren door de oproep van Countdown 2010. Overal wordt er in Europa en daarbuiten gewerkt aan het verbeteren van de biodiversiteit, iedereen doet ervaring op. In de omliggende dorpen in Brabant zijn groepen actief die speciaal hiervoor zijn opgericht.

In Baarle heeft de Gemeente een actie gestart. De boomkikker wordt daarbij in het zonnetje gezet. Samen Mark & Leij is een biodiversiteitentoonstelling ingericht met ondermeer een foto-impressie van de

M&L fotowerkgroep. Ook is er een expositie over nestkasten en nestgelegenheid. De gemeente heeft leerpakketten voor de scholen beschikbaar gesteld, etc.

In Brabant is met alle geïnteresseerde gemeenten en groepen afgesproken om de ervaringen te delen, eerst door te melden wat ieder gaat doen, later dit jaar door de concrete ervaringen te delen. De gemeente Alphen-Chaam is, net als Baarle, een eigen aanpak aan het ontwikkelen. Het is de bedoeling dit samen te doen met Mark & Leij. Over de gezamenlijke aanpak hopen we je spoedig te informeren op de website.

Binnen het bestuur hebben we een aantal onderwerpen in voorbereiding: Leefkwaliteit voor alle organismen, inclusief de mens, een discussie over de relatie landbouw en biodiversiteit, het in kaart brengen van de aanwezige en mogelijke biodiversiteit in de omgeving van de Kerkdreef, het verspreiden en gebruiken van deze informatie voor educatie, en het deelnemen aan de gemeentelijke planvorming voor dit gebied.

Op de bijgevoegde websites kun je informatie vinden over de actie countdown 2010 en de mogelijkheden die de provincie Noord Brabant biedt om door samenwerking en door subsidies initiatieven van publieke en private organisaties en van particulieren te ondersteunen. In de komende nieuwsbrieven en op de website volgt meer informatie over Countdown 2010.

Sjef Langeveld

✓ www.countdown2010.nl/infobio.html
 ✓ www.biodiversitybrabant.nl/
 ✓ <http://www.brabant.nl/dossiers/dossiers-op-thema/natuur-en-landschap/groenloket/subsidie>

Mark & Leij-shop, maar dan anders?

Velen van ons kennen de Mark & Leij winkel, zoals die steeds present was op de avonden van de jaarvergadering of wanneer en een lezing was.

Truien, shirts en petten voorzien van het clublogo, boeken, vogelkastjes, honing, snuisterijen en hebbedingen, enfin, teveel om op te noemen kon je er aanschaffen. Vanaf het begin van de winkel is Elly Cornelissen de drijvende kracht geweest, maar helaas, ze heeft aangegeven te willen stoppen. Het Mark & Leij bestuur respecteert dat natuurlijk, maar betreurt het tenminste even zeer, want de vraag is nu: "Hoe verder?"

We willen de winkel graag in een of andere vorm voortzetten. Duidelijk is dat de opzet bescheiden zal moeten zijn, zodat het behapbaar is. Een belangrijk motief om door te gaan is om bekendheid te blijven geven aan onze vereniging. Over de vraag van het wat en hoe van een nieuwe aanpak hebben wij enkele ideeën, maar alles staat of valt met

één, of liever nog twee, enthousiaste opvolgers of opvolgsters.

Daarom is dit onze vraag:

Als je ervoor voelt om een handje te helpen bij het voortzetten van onze Mark & Leij shop en bekendheid geven aan onze vereniging, laat het ons dan weten. Wij zouden het geweldig vinden als we hiermee door kunnen gaan, om zo de aandacht op Mark & Leij en de natuur voor ons gebied warm te houden. Voor de manier waarop dat zou kunnen gebeuren, zijn ook jouw ideeën welkom.

Je kunt je reactie sturen
naar de secretaris:

Jacques Valkenaars
Natuurvereniging Mark & Leij
Postbus 24
4860 AA Chaam

Namens het bestuur
Jacolien Plugge

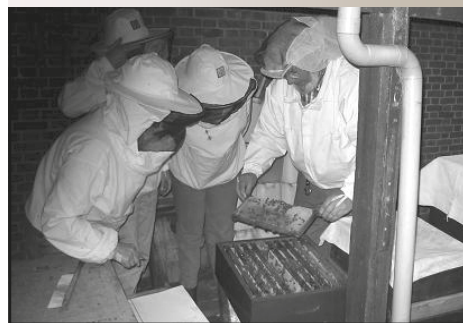
Jeugdcursus bijhouden

Aan de reacties van de bezoekers van de bijenhal in Alphen hebben we gemerkt dat er vanuit de jeugd belangstelling bestaat voor bijen. Daarom heeft de bijenhoudersvereniging 'Alphen e.o.' het plan opgepakt en uitgewerkt om een jeugdcursus imkeren te organiseren.

Ging de cursus in 2009 niet door vanwege tijdgebrek, nu hebben we de cursus uitgewerkt en kunnen we een lesprogramma aanbieden. De cursus start vanaf april 2010 iedere tweede zondag van de maand, 's morgens van 10.30 tot 11.30 uur. Tijdens de vakantie worden er andere tijden en dagen afgesproken. Locatie: "Bijenhal Alphen" aan de Zandstraat in Alphen. Leeftijd van 10 tot 16 jaar. Beschermende kleding wordt gratis ter beschikking gesteld. Aan deze cursus zijn geen kosten verbonden. Voor deelname kunt u zich opgeven bij Mw. M.J. van Kaam, 013 5081333 of dhr. Jan Roozen, 013 5182072. Op zondag 4 april, eerste paasdag, is er in de bijenhal voor geïnteresseerden in de cursus een informatieochtend van 11.00 tot 12.00 uur. Wacht niet te lang met opgeven, het aantal deelnemers is beperkt. Je kunt je ook per email opgeven: bijenhalphen@xs4all.nl.

Kijk ook eens op onze website www.ahref.nl/stambrosiusalphen

Cees Damen

Lezing: “Een bosje bloemen”

Emotie uit de natuur.

Bloemen en planten zijn belangrijk voor ons mensen. Wij kunnen onze emoties er mee uiten, speciale aandacht geven aan iemand, of een bepaalde gebeurtenis extra betekenis geven.

Bloemen en planten die we in huis halen of laten kweken voor de eigen tuin, komen van oorsprong uit de natuur. Het kweken voor ons dagelijks gebruik gaat vaak ten koste van diezelfde natuur, van het milieu en van de medewerkers in de kwekerijen. Dat is niet duurzaam.

Duurzame emotie

Duurzaam betekent dat iets niet ten koste gaat van iets anders en het betekent dat het juist waarden in stand houdt of verbetert. Tegenwoordig wordt voor veel producten duurzaamheid nagestreefd. Duurzame koffie, chocola, soja, palmolie en ook andere agrarische producten. Duurzaamheid wordt op vele verschillende manieren nagestreefd, zoals met een biologische productiewijze of door eerlijke manieren van handelen, zoals bij de Fair Trade producten.

Schade wegnemen

In de lezing van 23 april 2010 wordt, aan de hand van de productie van bloemen en planten, ingegaan op wat de schade is die door deze industrie kan worden veroorzaakt, wat er ondernomen wordt om die negatieve effecten weg te nemen en hoe de bloemen en plantenindustrie te verduurzamen. Voorbeelden komen uit Europese, Afrikaanse, Aziatische en Zuid Amerikaanse landen.

Inzicht

Het doel van de avond is, inzicht te

geven in wat er komt kijken bij het verduurzamen van de productie van bepaalde economische goederen, en wat dat betekent voor de bloemen- en plantenproductieketen in het bijzonder.

Het bijzondere is dat 60% van de wereldhandel in bloemen en planten hier in Nederland, met haar zeer geavanceerde handelssystemen, wordt verwerkt en verhandeld. Nederland is bovendien een van de grootste producenten, naast China, Colombia en Kenia.

Fair Flowers Fair Plants

Speciale aandacht krijgt het internationale initiatief 'Fair Flowers, Fair Plants', dat is gestart als initiatief van de internationale handelaren, kwekers, vakbonden en milieuorganisaties. Het is een van de labels die in de markt is gezet naast Max Havelaar, Fair Trade en andere.

Van het internationale consumenten label "Fair Flowers Fair Plants" (FFP) is Sjef Langeveld de voorzitter.

(www.fairflowersfairplants.com). Het label garandeert dat, als u bloemen en planten koopt, ze duurzaam geproduceerd zijn.

Tot ziens op 23 april 2010

Sjef Langeveld

Lezing:
“Een bosje Bloemen”

Door:

Sjef Langeveld

Vrijdag 23 april 2010

Aanvang 20.00 uur

Café Bellevue

Dorpsstraat 27

4861 AA Chaam

Toegang gratis

Ook niet-leden zijn

van harte welkom

Kunstmarkt 2010 1e lustrum

De Amateurkunstmarkt van 2010 zal gehouden worden op zaterdag 12 juni 2010 van 11.00u. tot 16.00u. op het raadhuisplein en bij de Ledevaertkerk. Het thema voor dit jaar is “Feest”, omdat de Amateurkunstmarkt vijf jaar bestaat. Met dit thema hebben we voor de inwoners van de gemeente weer een leuke activiteit met daarin een wedstrijdelement. De inzendingen zullen op een passende wijze worden geëxposeerd. Ook de deelnemers aan de kunstmarkt kunnen aan deze activiteit deelnemen.

Natuurvereniging M&L heeft op deze markt ook een stand. Voor u een extra reden om de markt te bezoeken.

Cursus vogels kijken

Het bestuur heeft besloten een beginnerscursus vogels kijken te organiseren in het eerste kwartaal van 2011. De cursus bestaat uit zes theorielessen en vier excursies, en gaat circa € 40,00 kosten. De theorielessen vinden plaats in café-restaurant Bellevue in Chaam. Ook niet-leden zijn van harte welkom. De voorbereidingen zijn al begonnen. In verband met het inventariseren van de belangstelling is, graag aanmelden voor 1 mei. In geval van te weinig belangstelling, willen we onnodige voorbereiding voorkomen.

**Aanmelden per e-mail:
vogels@markenleij.nl**

Cees Damen

Uitsmijter

Een lekker vers eitje bij het ontbijt, daar mag je mij wel voor wakker maken. Liefst vóórdát ik aan zo'n ontbijtje begin, wat op zich geen vanzelfsprekendheid hoeft te zijn namelijk. Je tanden poetsen met ontharingscrème, je lenzen binnenstebuiten in doen, een hondenkoekje nemen bij de koffie waar je soda in doet in plaats van suiker en vervolgens beseffen dat je helemaal geen suiker in je koffie gebruikt, ach... dat overkomt iedereen toch wel eens in de slaperige eerste uurtjes van het aanbreken van de dag?

Maar goed, als het dan allemaal eens een keertje wèl meezit in de vroege of iets latere ochtend, kan een eitje het voor mij echt helemaal af maken. Gekookt of gebakken, gehusseld of netjes met zo'n gele dop in het midden, hoewel dat laatste mij werkelijk nooit lukt. Echt knap vind ik dat, als mensen een strak spiegelei kunnen maken: mooi symmetrisch, perfecte gele cirkel temidden van een stalend witte wolk met aan de uiteinden een klein knapperig goudbruin randje... mjammmie! Ik kan het niet. Mijn eieren worden altijd chaos, of ik het nou wil of niet. Tomaatje erbij, kruiden, beetje kaas. Ook lekker, maar het ziet er wel altijd uit als oorlog.

Oorlog was het laatst ook waar ik de eieren vandaan haal: in mijn kippenhok. Nu heb je oorlog en oorlog, en in het soort oorlog waar mijn kippetjes met enige regelmaat mee van doen hebben, delven zij meestal het kip-aan-het-onderspit. Buizerds, bunzings, vossen en marters zijn nu eenmaal niet vies van zo'n sappig stukje vlees. Mijn kippen lieten zich keer op keer door

zo'n insluiper belazeren met als gevolg akelig bloederige toestanden en weer een eierloze week. Watjes zijn die kippen van mij. Eitjes. Softies die wel wat bescherming van een stoere kerel konden gebruiken.

Dus huurde ik een jaar geleden een - om maar even binnen de eierterminologie te blijven - uitsmijter in. Een stoere kerel die dat onwelkome gespuis wel de baas zou zijn. Mooi agressief uiterlijk: hoge hanenkam en vlijmscherpe sporen boven zijn immense poten. Goedbeschouwd had deze haan wel iets weg van BA uit The A-Team, en ik was dan ook in de volste overtuiging dat hij, net

als op tv, met allerlei slimme trucjes en vernuftigheden de schurken zou verdrijven.

Met die trucjes en vernuftigheden heeft het nooit zo willen lukken. Maar verder was ik uitermate tevreden over de diensten van die enige kerel op mijn terrein tussen de vele dames en een hond zonder ballen. Kijk, daar ben je nou vent voor geworden, denk ik dan. Trots waakt hij over zijn harem, vecht ongewenste indringers tot bloedens toe de kiet uit en laat mij vervolgens

keurig de door zijn dames gelegde eitjes rapen, waar ik dan weer een heerlijk chaotische smurrie van kan maken.

Zo was het althans aan het begin van het dienstverband van meneer de haan. De laatste tijd heb ik namelijk het idee dat hij zijn functie wel erg serieus neemt. Vechten met een bunzing, oké. En van duiven ben ik ook niet zo gediend. Maar een onschuldig konijntje aanvallen? Of een lieflijk egeltje verjagen? Heel hard kraaien naar twee roodborstjes die een beetje zitten te flirten op het kippenhok? Kom op zeg, die haan is zelf toch ook wel eens een keer verliefd geweest!?

Inmiddels ben ik het helemaal zat, dat overdreven haantjesgedrag van mijn uitsmijter. De druppel was toen ik laatst een bloedspoor richting de uitgang van mijn hek vond. Ik volgde de druppels die overgingen in het bandenspoor van een eend - zo één met een motor, niet zo'n zwemmer - dat, met hier en daar nog een vette bloedklont, tot in het dorp voerde. De verdere details zal ik hier niet uit de doeken doen; er zouden zomaar ook kinderen kunnen zijn die dit stukje lezen. Maar het komt erop neer dat het verhaal van mijn kippenhok van een luchtig A-Team scenario is geworden tot een soort van Nightmare in Ulistreet of een willekeurige andere slechte B-film van het kaliber horror.

Ik hou van mijn kippetjes, ik hou van hun eitjes en eigenlijk eet ik geen dieren. Maar ik denk dat ik morgen maar eens een uitsmijter als ontbijt maak.

Karin Sommen

Nieuw redactielid

Karin Sommen is gestopt met het redactiewerk voor onze nieuwsbrief, dus ging de redactie op zoek naar vervanging. Eind februari heb ik me laten strikken voor de redactie van de nieuwsbrief. Wat Guus Degenaar eerder niet lukte, lukte Wim Dumont nu wel. Tja, de kracht van overtuigen zit hem blijkbaar toch in het herhalen. De eerste redactievergadering vond ik leuk, dus dat zit wel goed. Ik zal mezelf daarom even voorstellen.

Opgegroeid aan de kust

Zo'n veertig jaar geleden liep ik al rond op camping de Flaasbloem, waarschijnlijk voornamelijk in de speeltuin. Ik was mij nog volkomen onbewust dat mijn toekomst in deze omgeving zou liggen. Waarschijnlijk wist ik nog niet eens wat het woord toekomst betekende. Ik woonde met mijn ouders in het Noord-Hollandse arbeidersdorp Heemskerk en groeide op onder de rook van de Hoogovens. De duinen van Heemskerk en omstreken kende ik op mijn duimpje. Eerst wandelend met mijn ouders elke zondag en later met een clubje vrienden en een huurpaard. Ook heb ik bij de actieve IVN-jeugdwerkgroep heel wat Amerikaanse vogelkers gerooid en illegale duinpaden met duindoorns gebarricadeerd.

Technisch groene opleiding

Ik vond al vrij jong dat ik zelfstandig was en zocht dus een opleiding ver van huis. Ik ging op kamers in Boskoop en volgde er de richting techniek aan de Rijks Hogeschool voor Tuin- en Landschapsinrichting. Ik heb er heel wat Latijnse plantennamen mogen leren. Op 28 februari 1989 studeerde ik af en op 1 maart startte ik mijn carrière als technisch medewerker bij de Dienst Landelijk Gebied. Gelukkig begon

het woord natuurbescherming in die tijd bij de Dienst Landelijk Gebied net enige waardering te krijgen, maar hoe je de waarde ervan in technische normen moest verwerken was nog een raadsel. Mijn eerste taak bij de ruilverkaveling bestond uit het begeleiden van twee boerderijverplaatsingen in de ruilverkaveling Alphen en Riel. Eén ging er naar de Boerenbaan op de Gilze hei en één ging er naar de Flaasdijk(!). Daar was ik dus volgens mijn moeder al eens geweest.

Procesmanager

Momenteel werk ik alweer ruim tien jaar bij het waterschap. Eerst begeleidde ik er als projectleider de grote projecten van het waterschap Mark en Weerijs. Na de reorganisatie werd ik beleidsmedewerker bij waterschap Brabantse Delta. Ik vervul er vooral de rol van procesmanager. Ik mag nu iets gaan verzinnen voor een diervriendelijke Muskusrattenbestrijding, dus als je tips hebt die werkbaar en betaalbaar zijn houd ik me aanbevolen. Sinds 2004 ben ik redactielid van het personeelsblad van Brabantse Delta. De cursus die we als redactie gevolgd hebben, is ook erg handig voor de

nieuwsbrief van Mark en Leij. Zo is het cirkeltje weer rond en dacht Guus Degenaar aan mij toen Mark en Leij een nieuw redactielid zocht. Omdat ik een driejarige opleiding voor spiritueel transformatiecoach volg zei ik eerst nee, maar nu vind ik het erg leuk dat ik toch ja heb gezegd.

Sandra Reijnders

Foto: Wim Goverde

Afscheid

Karin Sommen heeft te kennen gegeven te willen stoppen met het redactiewerk. Door verplichtingen elders kan ze niet meer de tijd voor het redactiewerk vrijmaken die nodig is. Zij vindt dat zelf heel spijtig, maar een mens moet in het leven nou eenmaal keuzes maken, aldus Karin. Ook de redactie betreurt het ten zeerste, maar respecteert uiteraard haar besluit. Een kleine troost voor ons allen is gelukkig dat ze heeft toegezegd wel met regelmaat een artikeltje te zullen schrijven voor de nieuwsbrief Mark & Leij. Wij danken haar voor de prettige en constructieve inbreng tijdens de redactiebijeenkomsten en wensen haar veel succes voor de toekomst.

Wim Dumont

De Nieuwsbrieven in 2010

► Nieuwsbrief Nr 54 ◀

verschijnt omstreeks 25 juni
Inleveren kopij tot uiterlijk
vrijdag 4 juni

Nieuwsbrief Nr 55

verschijnt omstreeks 24 september
Inleveren kopij tot uiterlijk
vrijdag 3 september

Nieuwsbrief Nr 56

verschijnt omstreeks 17 december
Inleveren kopij tot uiterlijk
vrijdag 26 november
genoemde data onder voorbehoud

Uitgelicht

In deze rubriek worden opmerkelijke, actuele feiten en gebeurtenissen op het gebied van milieu, natuur, landschap en cultuurhistorie weergegeven.

Plantenbloei een jaar later dan 2008

Speenkruid zal volgens de verwachting van de Natuurkalender liefst vijftig dagen later bloeien dan in het recordjaar 2008. Door de kou van de afgelopen maanden komt de ontwikkeling in de natuur slechts traag op gang. Spectaculair is de achterstand op het extreem vroege 2008: gemiddeld bloeien veel soorten maar liefst achtendertig dagen later. Toch ligt de ontwikkeling in de natuur momenteel maar drie dagen achter op het gemiddelde van vóór 1988 toen de temperatuur in Nederland begon te stijgen. De bloei van andere vroege planten zoals hazelaar, els en gele kornoelje valt ongeveer twee weken later dan een jaar geleden. De natuur komt daarmee ogenschijnlijk in 2010 laat tot zeer laat uit de winterrust.

Bron: Natuurkalender en Vroege Vogels

11000 Zweden jagen op 27 wolven

Het Wereld Natuur Fonds (WNF) heeft in Zweden protest aangetekend tegen de massale jacht op wolven. De wolf is in Zweden een bedreigde diersoort. Vooral de wijze waarop op de dieren wordt gejaagd, is de natuurbeschermingsorganisatie in het verkeerde keelgat geschooten. Ruim 11.000 jagers kregen het afgelopen weekeind een vergunning van de Zweedse overheid om in totaal zevenentwintig wolven te doden. De jagers trokken er massaal op uit om als eerste een wolf te kunnen doden voor het maximaal

aantal te doden dieren was bereikt. Dit leidde ertoe dat de jagers onzorgvuldig te werk gingen. Hierdoor werden veel wolven niet met het eerste schot gedood of raakten alleen gewond. Tot op heden was het in Zweden alleen toegestaan om wolven te doden die 'overlast' veroorzaakten; bijvoorbeeld omdat ze huisdieren zoals schapen doden. Deze maatregel functioneerde jarenlang tot ieders tevredenheid. In Zweden komen maar een beperkt aantal van deze dieren voor. Dit terwijl het land relatief dunbevolkt is en voldoende natuurgebieden geschikt zijn voor het dier.

Bron: WNF

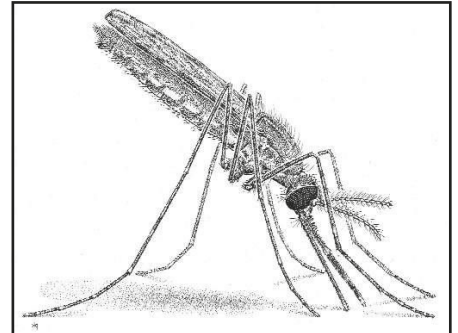
wolf

/ www.wallpaper-s.org

Verlost van die vervelende muggen met deze kou Mooi niet

Het blijkt dat heel veel muggen, vooral de vrouwtjes, in de winter blijven leven. Ze verstoppelen zich in kasten, schuren, vochtige kelders en kruipruimtes. Af en toe worden ze wakker en krijgen dan de behoefte aan voedsel (bloed dus). Zo kan het dus gebeuren dat mensen alsnog gestoken worden in de winter.

Het zijn overigens alleen de vrouwtjes die steken en op de onzichtbare wolk van menselijke geuren afkomen. Het irritante gezoem, tijdens hun zoektocht naar bloed, veroorzaken ze door hun vleugelslagen. Bron: "Mug" van Bart Knols

mug

Britse regering verdedigt bomproeven met varkens

10 februari 2010: Proeven met explosieven op varkens zijn nodig om levens van militairen te redden in oorlogsgebieden, zoals Afghanistan en Irak. Dat heeft de Britse staatssecretaris van Defensie Quentin Davies geschreven in een brief aan het parlement in Groot-Brittannië.

In de afgelopen vijf jaar werden 119 varkens gebruikt tijdens proeven met explosieven in een militair onderzoeksinstituut nabij de stad Salisbury in het zuiden van Engeland. „Dit onderzoek heeft geleid tot belangrijke verbeteringen in post-traumatische hulp, zoals het beperken van bloedverlies", aldus de staatssecretaris. De inzet van dieren bij experimenten met bomontploffingen geldt als omstreden. Davies wil echter niets weten van het schrappen van de tests. Hij wijst erop dat bijvoorbeeld slachtoffers van grootschalige bomaanslagen nu betere medische hulp krijgen dankzij de experimenten. „In het bijzonder bij grote aantallen gewonden en als de evacuatie naar ziekenhuizen is vertraagd", aldus de bewindsman. Bron: ANP

Noord-Brabant: grens groei intensieve veehouderij bereikt

De grenzen aan de groei van Brabantse veehouderijen lijken bereikt.

De provincie en organisaties van bijvoorbeeld boeren, milieubeschermers en de recreatiebranche zijn in februari overeengekomen dat moet worden voorkomen dat het aantal dieren verder stijgt.

Voor het aantal varkens in Brabant vertoont weer een stijgende lijn. Bijna veertig vertegenwoordigers van bijvoorbeeld ZLTO, GGD, de Brabantse Milieufederatie, Gedeputeerde en Provinciale Staten waren samen in het Vlaamse Leuven voor een werkbezoek. Het plattelandsbeleid van de provincie werd geëvalueerd en er werd informeel gesproken over actuele problemen. Het verslag dat de provincie presenteerde, maakt duidelijk dat op belangrijke punten overeenstemming bestaat. Zo vraagt Brabant zich af of er nog wel zoveel behoefte aan speciale locaties voor intensieve veehouderij is als eerder geraamd.

Bron: ANP

Biodiversiteit 2010

De VN heeft 2010 uitgeroepen tot het internationale jaar van de biodiversiteit. Dat is nodig omdat de soortenrijkdom op aarde ernstig wordt bedreigd. Tegelijkertijd worden er nog dagelijks nieuwe soorten ontdekt.

Biodiversiteit is al het leven op aarde. De enorme verscheidenheid aan levende organismen is behalve mooi ook nuttig en noodzakelijk. Biodiversiteit zorgt voor schoon water, vruchtbare grond en een stabiel klimaat. Het levert ook voedsel en grondstoffen voor huisvesting, kleding, brandstof en medicijnen.

Deze natuurlijke hulpbronnen verschaffen bestaanszekerheid en vormen de basis voor onze welvaart. De biodiversiteit wordt echter ernstig bedreigd. Plant- en diersoorten verdwijnen en ecosystemen raken verstoord. Aantasting van biodiversiteit en de uitputting van natuurlijke hulpbronnen bedreigt uiteindelijk het voortbestaan van alle mensen. Daarom is 2010 uitgeroepen

tot het internationale jaar van de biodiversiteit.

Bron: VN

2010 Internationaal Jaar van de Biodiversiteit

Britse regering verdedigt bomproeven met varkens

10 februari 2010: Proeven met explosieven op varkens zijn nodig om levens van militairen te redden in oorlogsgebieden, zoals Afghanistan en Irak. Dat heeft de Britse staatssecretaris van Defensie Quentin Davies geschreven in een brief aan het parlement in Groot-Brittannië.

In de afgelopen vijf jaar werden 119 varkens gebruikt tijdens proeven met explosieven in een militair onderzoeksinstituut nabij de stad Salisbury in het zuiden van Engeland. „Dit onderzoek heeft geleid tot belangrijke verbeteringen in post-traumatische hulp, zoals het beperken van bloedverlies”, aldus de staatssecretaris. De inzet van dieren bij experimenten met bomontploffingen geldt als omstreden. Davies wil echter niets weten van het schrappen van de tests. Hij wijst erop dat bijvoorbeeld slachtoffers van grootschalige bomaanslagen nu betere medische hulp krijgen dankzij de experimenten. „In het bijzonder bij grote aantallen gewonden en als de evacuatie naar ziekenhuizen is vertraagd”, aldus de bewindsman.

Bron: ANP

Noord-Brabant: grens groei intensieve veehouderij bereikt

De grenzen aan de groei van Brabantse veehouderijen lijken bereikt. De provincie en organisaties van bijvoorbeeld boeren, milieubeschermers en de recreatiebranche zijn in februari overeengekomen dat moet worden voorkomen dat het aantal

dieren verder stijgt.

Voor het aantal varkens in Brabant vertoont weer een stijgende lijn. Bijna veertig vertegenwoordigers van bijvoorbeeld ZLTO, GGD, de Brabantse Milieufederatie, Gedeputeerde en Provinciale Staten waren samen in het Vlaamse Leuven voor een werkbezoek. Het plattelandsbeleid van de provincie werd geëvalueerd en er werd informeel gesproken over actuele problemen. Het verslag dat de provincie presenteerde, maakt duidelijk dat op belangrijke punten overeenstemming bestaat. Zo vraagt Brabant zich af of er nog wel zoveel behoefte aan speciale locaties voor intensieve veehouderij is als eerder geraamd.

Bron: ANP

Nestvloten voor zwarte sterns

Op de vele vaarten rondom Reeuwijk zijn nestvloten uitgezet voor de tijdelijke bewoning door zwarte sterns. De populatie van de zwarte stern in Nederland is sinds de jaren vijftig met negentig procent afgenomen van 15.000 naar 1200 paartjes. Zwarte sterns broeden op het water op waterplanten zoals krabben-scheer. Omdat deze planten vanwege de watervervuiling steeds minder voorkomen worden overal vlotjes uitgelegd om de vogels een alternatieve nestgelegenheid te bieden. In 2006 broedde zelfs meer dan 95% van alle zwarte sterns op deze kunstmatige nesten.

Bron: Het Vogeljaar

zwarte stern met jongen op nestvlot

Voor u samengesteld door
Johan Schaerlaeckens

COLOFON

De "Mark & Leij Nieuwsbrief" is het verenigingsblad van de natuurvereniging Mark en Leij en verschijnt 4 maal per jaar. Overname van artikelen is enkel toegestaan na toestemming van de redactie.

oplage: 430 exemplaren
redactie: Jan Vermeulen, Joost van den Ouweland,
John van Raak, Sandra Reijnders, Wim Dumont
eindredactie
en layout: Wim Dumont (redactie@markenleij.nl)
reproductie: Drukkerij Em. De Jong b.v.

sinds 1865 een begrip
café-restaurant
Bellevue
Dorpsstraat 27, 4861 AA Chaam
☎ 0161 491215

NATUURVERENIGING MARK EN LEIJ

De natuurvereniging streeft de volgende doelstellingen na:

- Het beschermen, versterken en uitbreiden van de natuur- en cultuurhistorische waarden van het landschap in en rond het gebied van de gemeenten Alphen-Chaam en Baarle, in de ruimste betekenis.
- Het beschermen en verbeteren van de leefomgeving in dit gebied voor mensen, flora en fauna en het historisch erfgoed.
- Het vergroten van de kennis van de natuur- en landschaps- waarden in dit gebied en het verbreiden van deze waarden en kennis onder een zo breed mogelijke bevolking.

individueel lidmaatschap: € 12,- per jaar.
gezinslidmaatschap: € 16,- per jaar.

Aanmelding telefonisch of schriftelijk bij het secretariaat.

voorzitter: Sjef Langeveld, Chaam
secretaris: Jacques Valkenaars, Ulvenhout AC
penningmeester: Elly Cornelissen, Chaam
secretariaat: Postbus 24, 4860 AA, Chaam
Valkenburgseweg 8,
4858 RD Ulvenhout AC
tel. 076 5613348

Bankrekening 10.46.68.296, Rabobank Chaam, ten name van Natuurvereniging Mark en Leij.

Website : www.markenleij.nl
Email : info@markenleij.nl

In deze nieuwsbrief:

De Pelikaanse Hoef: historisch anker voor de toekomst.....	1
Natuuragenda	2
Correctieve herziening van de reconstructieplannen	7
Uitstapje fotowerkgroep	8
Terugblik: Mark & Leij quiz 2010 groot succes	10
Aankondiging: Mark & Leij fietstocht 2010	11
Invasieve exoten	12
Herinnering aan het Valkenberg	14
Artikel Natuurmonumenten	16
Foto middenpagina	18
(Paas)Haas.....	20
Jeugd en de werkgroepen van Mark & Leij.....	21
Waarnemingen in de streek	22
Weidevogelwerkgroep Alphen-Chaam-Gilze-	28
Van de voorzitter	29
Mark & Leij-shop, maar dan anders	30
Jeugdcursus bijhouden	30
Lezing: "Een bosje bloemen"	31
Kunstmarkt 2010, 1e lustrum	31
Cursus vogels kijken	31
Uitsmijter	32
Nieuw redactielid	33
Afscheid	33
Nieuwsbrieven in 2010	33
Uitgelicht	34
Colofon	36
Info Natuurvereniging Mark & Leij	36
In deze nieuwsbrief	36

Rabobank, sponsor van Mark & Leij

Onbegrensde mogelijkheden

In het grensgebied van Nederland en België ligt Baarle-Nassau. Hier vindt u Koninklijke Drukkerij Em. de Jong: specialist in drukwerk voor de retail. Het familiebedrijf werd opgericht in 1906 en groeide uit tot één van de belangrijkste en meest omvangrijke drukwerksspecialisten van Europa. Van digitaal drukken tot vervellenoffset op klein en groot formaat, rotatie-offset: heat-set- en krantenrotatie. Bij Koninklijke Drukkerij Em. de Jong vindt u alles onder één dak. Een succesvolle filosofie, die aansluit op de vraag van alledag. Betrouwbaar, snel en hoge kwaliteit tegen de scherpst mogelijke prijs.

**Koninklijke
Drukkerij Em. de Jong**

Vlweg 8 5111 HJ Baarle-Nassau NL 088-6655555
Postbus 8 5110 AA Baarle-Nassau Fax 013-5679100
www.emdejong.nl drukkerij@emdejong.nl B 014 - 609324